

Fastsettelse av instruks for regionale miljøtilskudd

25.1.2019

Rapport: Fastsettelse av instruks for regionale miljøtilskudd

---

Avdeling: Avdeling for areal og ressurs

Dato: 25.1.2019

Forsidebilde: Animalia/Grethe Ringdal

Innhold

Innhold	2
DEL I	6
1 Innledning	8
1.1 Videre fremstilling	8
1.2 Gjeldende rett	8
1.3 Bakgrunnen for forslaget.....	9
2 KOMMENTARER TIL HØRINGSINNSPILL	10
2.1 Generelle tilbakemeldinger.....	10
2.1.1 Instruks versus nasjonal forskrift.....	10
2.1.2 Om regionale miljøtilskudd	11
2.1.3 Tiltak som utgår	12
2.1.4 Skjøtselsråd	13
2.1.5 Om sammenhengen mellom merknader og formål	14
2.2 Kulturlandskap	15
2.2.1 Drift av bratt areal	15
2.2.2 Drift av beitelag	15
2.2.3 Beite av verdifulle jordbrukslandskap	16
2.2.4 Skjøtsel av åkerholmer og gårdsdammer.....	16
2.3 Biologisk mangfold	17
2.3.1 «I søknadsåret»	17
2.3.2 Forholdet til naturmangfoldloven	17
2.3.3 Skjøtsel av trua natur	17
2.3.4 Tiltak for pollinatorer.....	18
2.3.5 Tiltak for å bevare hekke- og beiteområder for ulike fuglearter.....	18
2.4 Kulturminner og kulturmiljøer	20
2.4.1 Setring.....	20
2.4.2 Skjøtsel av kulturminner.....	20
2.4.3 Skjøtsel av kulturhistoriske områder	21
2.5 Friluftsliv.....	23
2.6 Avrenning til vann	24
2.6.1 Ingen jordarbeiding	24
2.6.2 Høstkorn og fangvekster	24
2.6.3 Vegetasjonssoner i åker og langs vassdrag	25
2.6.4 Fangdam	26
2.7 Utslipp til luft	27
2.8 Plantevern.....	28
2.9 Miljøavtale.....	28
2.10 Generelle bestemmelser	29
2.10.1 Tiltak som kan overlappe.....	29
2.10.2 Søknadsfrister	29

2.10.3	Dispensasjon	30
2.10.4	Kontroll	30
2.10.5	Avkorting.....	30
DEL II	.....	32
1	INSTRUKS OM REGIONALE MILJØTILSKUDD I JORDBRUKET	34
1.1	Instruksens innhold og oppbygging	34
1.2	Utforming av tiltaksbestemmelsen	34
2	KOMMENTARER TIL BESTEMMELSENE	36
2.1	Kapittel 1 Generelle bestemmelser	36
2.2	Kapittel 2 Kulturlandskap	37
2.3	Kapittel 3 Biologisk mangfold.....	40
2.4	Kapittel 4 Kulturminner og kulturmiljøer	44
2.5	Kapittel 5 Friluftsliv	48
2.6	Kapittel 6 Avrenning til vann	49
2.7	Kapittel 7 Utslipp til luft	53
2.8	Kapittel 8 Plantevern	55
2.9	Kapittel 9 Miljøavtale	56
2.10	Kapittel 10 Generelle bestemmelser	57
3	FORSKRIFTSMAL	59
Kapittel 1 Innledende bestemmelser	59	
§ 1	<i>Formål</i>	59
§ 2	<i>Virkeområde</i>	59
§ 3	<i>Grunnvilkår</i>	59
Kapittel 2 Kulturlandskap	60	
§ 4	<i>Drift av bratt areal</i>	60
§ 5	<i>Drift av beitelag</i>	60
§ 6	<i>Beiting av verdifulle jordbrukslandskap i innmark</i>	60
§ 7	<i>Beiting av verdifulle jordbrukslandskap i utmark</i>	60
§ 8	<i>Slått av verdifulle jordbrukslandskap</i>	61
§ 9	<i>Skjøtsel av [åkerholmer og gårdsdammer]</i>	61
Kapittel 3 Biologisk mangfold	62	
§ 10	<i>Slått av [slåttemyr og slåttemark]</i>	62
§ 11	<i>Beiting av kystlynghei</i>	62
§ 12	<i>Brenning av kystlynghei</i>	62
§ 13	<i>Skjøtsel av biologisk verdifulle arealer</i>	62
§ 14	<i>Skjøtsel av trua naturtyper</i>	63
§ 15	<i>Skjøtsel av styvingstrær</i>	63
§ 16	<i>Soner for pollinerende insekter</i>	63
§ 17	<i>Friarealer for gås i Trøndelag og Nordland</i>	63
§ 18	<i>Tilrettelegging av hekke- og beiteområder for fugl</i>	64
Kapittel 4 Kulturminner og kulturmiljøer	65	
§ 19	<i>Drift av seter</i>	65
§ 20	<i>Besøksseter</i>	65
§ 21	<i>Skjøtsel av automatisk fredete kulturminner</i>	65
§ 22	<i>Skjøtsel av enkeltstående automatisk fredete kulturminner</i>	65

§ 23 Skjøtsel av [steingjerder, bakkemurer, trekker og alléer]	66
§ 24 Skjøtsel av nyere tids rydningsrøyser	66
§ 25 Skjøtsel av kulturhistoriske områder	66
Kapittel 5 Friluftsliv	67
§ 26 Vedlikehold av turstier i jordbrukslandskapet	67
Kapittel 6 Avrenning til vann	68
§ 27 Ingen jordarbeiding om høsten	68
§ 28 Gras på arealer utsatt for flom og erosjon	68
§ 29 Ingen jordarbeiding på flomutsatte arealer	68
§ 30 Direktesådd høstkorn og høstoljevekster	68
§ 31 Fangvekst som underkultur	69
§ 32 Fangvekster sådd etter høsting	69
§ 33 Grasdekte vannveier og grasstriper i åker	69
§ 34 Grasdekt kantsone i åker	69
§ 35 Kantsone i eng	70
§ 36 Fangdam	70
Kapittel 7 Utslipp til luft.....	71
§ 37 Spredning av husdyrgjødsel om våren og eller i vekstsesongen	71
§ 38 Nedfelling eller nedlegging av husdyrgjødsel	71
§ 39 Spredning av husdyrgjødsel med rask nedmoldning	71
§ 40 Spredning av husdyrgjødsel med tilførselsslange	72
Kapittel 8 Plantevern.....	73
§ 41 Ugrasharving i åker	73
§ 42 Ugrasbekjempelse i radkulturer.....	73
Kapittel 9 Miljøavtale	74
§ 43 Miljøavtale.....	74
Kapittel 10 Generelle bestemmelser	75
§ 44 Utmåling og utbetaling av tilskudd	75
§ 45 Søknad	75
§ 46 Administrasjon, dispensasjon og klage.....	75
§ 47 Opplysningsplikt og kontroll.....	75
§ 48 Avkorting av tilskudd.....	75
§ 49 Tilbakebetaling og renter mv.	76
§ 50 Ikrafttredelse	76

DEL I

FASTSETTELSESBREV FOR INSTRUKS OM REGIONALE MILJØTILSKUDD I JORDBRUKET

1 Innledning

I dette brevet fastsetter Landbruksdirektoratet en nasjonal instruks for regionale miljøtilskudd. Instruksen er utarbeidet som ledd i oppfølgingen av anbefalinger for å målrette og forenkle de landbrukspolitiske virkemidlene. Det vises blant annet til rapporten «Helhetlig gjennomgang av miljøvirkemidlene i jordbruket» levert til jordbruksoppgjøret 2015.

Landbruksdirektoratet fikk i oppdrag etter jordbruksoppgjøret 2017 å utarbeide forslag til nasjonal forskrift for regionale miljøtilskudd for erstatning for dagens fylkesvise forskrifter. Formålet var å oppnå en forenkling i forvaltningen og en større grad av harmonisering av tiltak og vilkår mellom fylkene. En økt standardisering av tiltakene vil også legge til rette for mer ensartet rapportering og resultatvurdering. Samtidig har utgangspunktet for utredningen vært å videreføre tiltak fra tidligere regionale miljøprogram, og at fylkesmannen fortsatt skal velge ut hvilke tiltak det kan gis tilskudd for på regionalt nivå.

Gjennomgangen av de fylkesvise regelverkene med sikte på harmonisering, har synliggjort at dersom en skal ivareta en tilfredsstillende målretting av tiltakene, vil det være behov for en god del fylkesspesifikke avgrensinger og vilkår. En nasjonal forskrift vil ikke kunne gi tilstrekkelig regionalt handlingsrom som gir tilfredsstillende målretting. Dersom det legges opp til at fylkene har egne avgrensninger og vilkår, vil det være behov for regionale forskrifter. Landbruksdirektoratet har i samråd med LMD derfor konkludert med at vi ønsker å beholde dagens modell med regionale forskrifter. Utredningen har imidlertid synliggjort et behov for sentrale føringer ved utformingen av de regionale forskriftene. Landbruksdirektoratet fastsetter derfor en instruks som skal gjelde for fylkesmannens utforming av de regionale forskriftene.

Landbruksdirektoratet har i forbindelse med fastsettelse av instruks gjennomført en bred høring, ettersom instruks gir sentrale føringer for utformingen av tilskuddsbestemmelser i de regionale forskriftene.

1.1 Videre fremstilling

Del I er fastsettelsesbrevet hvor det i kapittel en er redegjort for gjeldende rett, og bakgrunnen for endringen. I kapittel to gjennomgås mange av de høringsinnspillene som er kommet inn. Del II inneholder selve instruks, med kommentarer til hver enkelt bestemmelse og forskriftsmalen.

1.2 Gjeldende rett

Regionale miljøtilskudd er en tilskuddsordning som forvaltes av fylkesmannen. Hvilke tiltak det kan gis tilskudd for blir bestemt ut i fra regionale miljøprogram. Hvert fylke skal ha et regionalt miljøprogram, som definerer de regionale miljøutfordringene i jordbruket. De regionale miljøprogrammene skal gi en målretting av miljøinnsatsen i jordbruket utover det som er mulig gjennom generelle, nasjonale ordninger. Fylkesmannen bestemmer ut i fra de regionale miljøprogrammene, i samråd med et regionalt partnerskap bestående av næringsorganisasjonene på fylkesnivå, hvilke miljøtiltak som skal prioriteres. På bakgrunn av disse prioriteringene utarbeider fylkesmannen en regional tilskuddsforskrift. De regionale miljøprogrammene skal rulleres hvert fjerde år med involvering av det regionale partnerskapet.

Regionale miljøprogram ble etablert i 2005. I 2012 gjorde Landbruksdirektoratet et større arbeid for å forenkle og harmonisere tiltakene i de regionale miljøprogrammene på tvers av fylker. I forbindelse med arbeidet, ble det utarbeidet en «tiltaksmeny» - en oversikt over alle tiltak som kunne inngå i de regionale miljøprogrammene.

De regionale miljøtiltakene er forankret i nasjonalt miljøprogram, som er et rammeverk for jordbrukets virkemidler på miljøområdet. Fokusområdene er inndelt i ulike åtte miljøfaglige temaer og mål. Dette er kulturlandskap, kulturminner og kulturmiljøer, biologisk mangfold, avrenning, friluftsliv, plantevern, utslipp til luft og økologisk jordbruk. De syv første miljøfaglige temaene gjenspeiles i denne instruks.

1.3 Bakgrunnen for forslaget

Evalueringer som er blitt gjort av de regionale miljøtilskuddene viser at de fungerer godt, men at det er behov for forenklinger. I dag utarbeides det 17 ulike forskrifter med varierende bestemmelser om saksbehandling og administrasjon. Samtidig er det ulike vilkår for å motta samme tilskudd i ulike fylker, noe som innebærer at det er ulik praksis i fylkene. I den utstrekning denne variasjonen skyldes ulikheter i naturgitte vilkår og regionale prioriteringer, er dette i tråd med intensjonen om målrettede regionalt tilpassede miljøtilskudd. En omfattende gjennomgang av de ulike fylkenes bestemmelser har avdekket at det også er ulikheter i virkeområde og vilkår for enkelte tiltak som har en uklar faglig begrunnelse. En forenkling og harmonisering av dagens ordning, vil kunne gi likere utbetaling for like tiltak der dette faglig sett er riktig.

Dagens tiltaksmeny har ingen formålsangivelse av tiltakene, dette må derfor fastsettes av fylkene. Formålene for de enkelte tiltakene er beskrevet i nasjonalt miljøprogram, men formålene er ulikt beskrevet og fortolket i fylkene. Dette bidrar til ulik praksis og innebærer at kommunen har en betydelig veiledningsjobb overfor søker. Dette illustrerer behovet for å gi klare retningslinjer på hva som må forskriftsfestes og hva som kan være av veiledende karakter.

2 KOMMENTARER TIL HØRINGSINNSPILL

2.1 Generelle tilbakemeldinger

Landbruksdirektoratet sendte forslag til instruks på høring 5. juli 2018, med høringsfrist 15. september 2018 og mottok 23 innspill fra fylkesmannsembeter, kommuner, landbruksorganisasjoner og statlige etater. I dette kapitlet svares disse innspillene ut. Ikke alle innspill er kommentert, her gjennomgås primært de faglige og forskriftstekniske tilbakemeldingene. Flere innspill på forbedring av språk er imidlertid inntatt i endelig versjon av instruks.

2.1.1 Instruks versus nasjonal forskrift

Samtlige fylkesmannsembeter er positive til at det utarbeides en nasjonal instruks, og at dagens modell med regionale forskrifter beholdes. **Fylkesmannen i Vestfold og Telemark** synes det er bra at det strammes inn i omfanget av vilkår som kan stilles regionalt, for å oppnå likere praksis. **Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Buskerud og Østfold** mener det er en ryddig og oversiktlig form på forskrifter og merknader, og at fylkesmannens handlingsrom fremkommer tydelig. Generelt er det bra og viktig at det som er bestemmende for søkeren, inngår i forskriften og ikke i rundskriv eller veiledere. **Fylkesmannen i Nordland** uttaler at en nasjonal instruks for utformingen regionale forskrifter kan sikre en felles nasjonal målretting, og like og kvalitetssikrede bestemmelser for administrasjon og saksbehandling. **Fylkesmannen i Møre og Romsdal** mener at instruks vil kunne forenkle arbeidet i regionene og at mer tydelige nasjonale føringer vil bidra til å heve kvaliteten og gjøre de regionale programmene likere. Dette gjelder også tydeliggjøring av formål og at ordningen skal kunne kontrolleres på en god måte. **Fylkesmannen i Agder** synes forslaget gir en god oversikt over hvilke tiltak som de ulike regionene kan velge i. Dette kan gjøre regelverkarbeidet mindre omfattende og man antar at det vil bidra til forenkling av forvaltning i kommunene.

Miljødirektoratet synes det er et godt grep å gi overordnede føringer for miljøtilskudd i jordbruket gjennom en nasjonal instruks, og samtidig gi muligheter for tilpasninger til behov regionalt ved å beholde modellen med regionale forskrifter. Slik kan man fortsatt målrette tiltak i det enkelte fylke ut fra naturgitte forhold og regionale prioriteringer, samtidig som det vil kunne gi mer lik praksis i fylkene når det gjelder øvrige forvaltningsmessige forhold.

Riksantikvaren har forståelse for behovet for en nasjonal instruks for blant annet å bidra til lik praksis i fylkene og en mer ensartet rapportering og resultatvurdering. Riksantikvaren støtter samtidig at det fortsatt gis et visst handlingsrom for fylkesspesifikke avgrensninger og vilkår, og at ordningen med regionale forskrifter videreføres. Man mener dette bidrar til å ivareta noe av den opprinnelige intensjonen med en regionalt tilpasset ordning for miljøtilskudd.

Norges Bondelag støtter forslaget om en nasjonal instruks for de regionale miljøprogrammene. Det er imidlertid avgjørende at det regionale partnerskapet gis handlingsrom slik at ordningene i størst mulig grad kan målrettes mot miljøutfordringene i sin region. Herunder forutsetter man at fylkesbondelagene får en reell medbestemmelse i utformingen av de regionale forskriftene og størrelsen på satser for ulike miljøtiltak.

Landbruksdirektoratet er tilfreds med at løsningen med en nasjonal instruks er godt mottatt hos høringsinstansene. Med en kombinasjon av nasjonale formålsangivelser, sentrale vilkår og regionale tilpasninger ivaretar man hensikten om å oppnå en forenkling i forvaltningen og en større grad av harmonisering av tiltak og vilkår mellom fylkene. En nasjonal instruks vil forenkle fylkenes utarbeiding av regionale forskrifter, samtidig som formålsangivelser gir klare rammer for hva det kan gis tilskudd for.

2.1.2 Om regionale miljøtilskudd

Miljødirektoratet viser til at regionale miljøtilskudd er et viktig verktøy for å ivareta landbrukets sektoransvar på miljøområdet. I dag ivaretar dessuten regionale miljøtilskudd en del av forvaltningen av trua natur som er betinget eller påvirket av landbruksaktivitet. Miljødirektoratet viser til det pågående prosjektet om trua natur hvor hver sektor skal vurdere sine virkemidler. Miljødirektoratet mener dagens ordninger er avgrenset til relativt få aktivitetsområder og at regionale miljøtilskudd er egnet til å bidra sterkere enn i dag til å ivareta trua natur.

Landbruksdirektoratet vil her vise til flere ulike ordninger i regionale miljøtilskudd som bidrar til å fremme naturmangfold, herunder blant annet ordningene som gjelder utvalgte naturtyper. Regionale miljøtilskudd har også tilskudd for skjøtsel av biologisk verdifulle arealer samt tilrettelegging av hekke- og beiteområder for fugl. I tillegg ser man behov for et tiltak som er særlig rettet mot skjøtsel av trua naturtyper. Dette vil innebære en ytterligere målretting av virkemidlene for naturmangfold i regionale miljøtilskudd, og er i tråd med mandatet fra direktoratsgruppa for trua natur. Derfor har Landbruksdirektoratet tatt inn tiltaket «skjøtsel av trua naturtyper», for nærmere omtale se kapittel 2.3.3.

Miljødirektoratet skriver at for å nå de forpliktende miljømålene i vassdragene innen 2021 eller 2027 er det behov for en økt og mer målrettet innsats i jordbruket. Etter Miljødirektoratets syn er det behov for å gjennomføre flere tiltak og å øke bruk av generelle miljøvilkår for å redusere avrenning og erosjon fra åpenåker og grasarealer. Det er også et økt behov for å benytte regionale jordarbeidingskrav tilpasset utfordringene i vassdragene. I delnedbørfelt og vannområder der det er særlig vanskelig å nå miljømålene, må bruken av forpliktende miljøavtaler styrkes og utvides til nye områder. Veiledning og arbeid med helhetlige planer for bedre målretting og kostnadseffektive tiltak må også styrkes.

Landbruksdirektoratet er enig i at det er behov for å videreføre tiltakene som er iverksatt i mange jordbrukspåvirkede vannområder dersom en skal nå målene som er satt for å redusere avrenning. I noen vannområder må trolig innsatsen styrkes. Klimaendringene medfører større utfordringer med å nå målene. Landbruksdirektoratet vil peke på at ordningene i nasjonalt miljøprogram er innrettet for å kunne prioriterte de mest utsatte områdene. Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) og regionale miljøtilskudd er viktige ordninger, men det er også mange andre virkemidler med miljøformål. En kombinasjon av virkemidler kan i sum gi en bedre miljøgevinst. I regionale miljøtilskudd kan det gis tilskudd for miljøavtale, dette er en ordning som innebærer en kombinasjon av tiltak.

Riksantikvaren betrakter de regionale miljøtilskuddene som en meget viktig del av landbrukets sektoransvar for miljø. De årlige tilskuddene gir mulighet til jevnlig og langsiktig skjøtsel av kulturminner og kulturmiljøer i jordbrukslandskapet. Ordningen er særlig viktig for de automatisk fredete kulturminnene. Tilskuddene bidrar til å synliggjøre for allmennheten det arbeidet bønder legger ned for å ta vare på vår felles kulturarv, samtidig som det bidrar til økt bevissthet blant gårdbrukere om verdiene på egen eiendom. I lys av de store generelle utfordringene knyttet til gjengroing og forfall i jordbrukets kulturlandskap, understreker Riksantikvaren betydningen av ordningen og økte rammer for denne.

Riksantikvaren etterlyser en nærmere omtale av det regionale partnerskapet og samarbeidet mellom regionale myndigheter. I samiske områder har Sametinget ansvar for samiske kulturminner. Riksantikvaren foreslår å presisere at «For kulturminner og kulturmiljøer bør regional kulturminneforvaltning hos fylkeskommunen, evt. Sametinget, involveres». Dette begrunnes i store regionale variasjoner i involvering av regional kulturminneforvaltning i arbeidet med regionale miljøtilskudd. Et nærmere samarbeid vil bedre treffsikkerheten og kvalitetssikringen av ordningene. Regional kulturminneforvaltning bør få informasjon om alle tilskudd som blir tildelt skjøtsel av kulturminner.

Landbruksdirektoratet ser betydningen av å involvere regional kulturminneforvaltning i utformingen av miljøprogrammet. Fylkeskommunen og evt. Sametinget bør derfor involveres tidlig i prosessen når regionale miljøprogram skal utarbeides. Landbruksdirektoratet vil derfor på egnet måte be fylkesmannen å involvere fylkeskommunen ved regional kulturminneforvaltning i arbeidet med utformingen og oppfølgingen av miljøprogrammet.

2.1.3 Tiltak som utgår

Norges Bondelag viser til at enkelte tiltak og tiltaksklasser er tatt ut i forslaget til nasjonal instruks uten at disse endringene er beskrevet eller begrunnet. Norges Bondelag mener dette ikke er i tråd med god forvaltningsskikk og ber Landbruksdirektoratet om en faglig begrunnelse for hvilke tiltak og tiltaksklasser som utgår. Norges Bondelag forutsetter videre at regionene kan lage nye miljøordninger ved behov.

Landbruksdirektoratet viser til at forslagene til endring i tiltaksmenyen har vært gjenstand for grundig vurdering i samråd med fylkene. Landbruksdirektoratet har ikke gitt fylkene instruks om hvordan de regionale partnerskapene skulle involveres i selve utredningsarbeidet. Vi erfarer likevel at fylkenes involvering av det regionale partnerskapet har vært god. Hovedsakelig skyldes reduksjonen av antall tiltak og tiltaksklasser sammenslåing og ny organisering av tiltakene. Nedenfor er hovedtrekkene i endringene beskrevet.

For tiltak under kulturlandskap er det gjort få endringer. Tiltakene videreføres med enkelte endringer av navn. Hovedsakelig består endringene i at det er lagt opp til færre tiltaksklasser for å gjøre det enklere for søker. I stedet for å operere med en rekke tiltaksklasser (bygdenært, øyer/holmer/veiløse områder), skal fylkesmannen nå definere i regional forskrift hvilke arealer tilskuddet gjelder for. Enkelte tiltak er tatt ut fordi miljøeffekten av et tilskudd er antatt å være begrenset, og for å unngå at tiltaksmenyen blir for omfattende. Dette gjelder tiltakene «slått av veikanter» og «skjøtsel av store trær». «Forsterket tilsyn av beitedyr» under tiltaket organisert beitebruk er tatt ut av forenklingssyn. «Drift av bratt areal» er utvidet, jamfør jordbruksavtalen 2018.

Under biologisk mangfold er alle tiltakene fra tidligere videreført, bortsett fra «skjøtsel av gamle enger» som nå inngår i enten «skjøtsel av biologisk verdifulle arealer» eller det nye tiltaket «skjøtsel av trua naturtyper». «Soner for pollinerende insekter» er opprettet som nytt tiltak, som ledd i oppfølgingen av Nasjonal pollinatorstrategi.

Under kulturmiljøer og kulturminner er det gjort forenklinger i form av at tiltak er slått sammen. Fire setertiltak er slått sammen til ett tiltak med to tiltaksklasser. Tilsvarende er ulike tiltak for kulturminner slått sammen, uten at dette vil ha betydning for muligheten til å yte tilskudd. Det er lagt til et nytt tiltak, «besøks seter», som resultat av bestemmelser i jordbruksoppgjøret 2018.

For tiltak under avrenning til vann er det gjort enkelte endringer i benevnelsene av tiltakene, for at det skal være enklere for søker å forstå hva formålet med tilskuddet er. Tiltak som er tatt ut er «utsatt omlegging av eng». Sammenlignet med åkerarealer som pløyes årlig, bidrar omlegging av eng til små mengder tilførsler til vann og vassdrag. Dette begrunnes både med at omleggingen skjer sjeldnere (hvert 4.-5. år), og at enga etter pløying gjerne har mer røtter og andre strukturer som gir mindre erosjon enn åker.

Dersom engarealer blir pløyd om høsten i stedet for om våren, kan det gi økt avrenning av næringsstoffer til tilgrensende vann og vassdrag, men effekten av tiltaket på engarealene vil være relativt liten sammenlignet med åkerarealer. Landbruksdirektoratet vurderer derfor utsatt omlegging av eng til å være et lite målrettet avrenningstiltak og har derfor fjernet tiltaket.

Landbruksdirektoratet har mottatt innspill fra flere fylker om å opprette et nytt tiltak der det gis tilskudd for å la dråg på jordene ligge i stubb over vinteren. Landbruksdirektoratets vurdering er at stubb i dråg kan være et effektivt tiltak, men for å få tilstrekkelig total effekt i utsatte vassdrag og på erosjonsutsatt jord, bør det først og fremst stimuleres til heldekkende stubbarealer. Vår vurdering er at det ikke bør innføres regionalt miljøtilskudd for stubb i dråg før vi har en kartløsning som kan sikre god tiltaksgjennomføring og effektiv forvaltning av et slikt tilskudd.

Tiltak under utslipp til luft, plantevernmidler og friluftsliv videreføres uten endringer. Miljøavtale er utvidet til også å kunne gjelde andre tiltak enn bare avrenningstiltak. Miljøavtale er derfor opprettet som eget kapittel i instruksen. Tidligere har det vært kategorisert under avrenning til vann i tiltaksmenyen.

Tiltakene det kan gis tilskudd for er ment å vare ut programperioden, for å sikre forutsigbarhet for søkerne og forvaltningen. Det vil være rom for justeringer i regionale vilkår ved endringer i de regionale forskriftene,

når erfaringer tilsier det. Av hensyn til forutsigbarhet for søkerne bør imidlertid slike endringer være begrenset.

2.1.4 Skjøtselsråd

I høringsnotatet ble det foreslått å ta vekk muligheten fylkesmannen i dag har til å stille vilkår om skjøtselsplan og heller fokusere på god veiledning av søkere gjennom skjøtselsråd. Tiltakshaver vil dermed bli målt på resultatene av tiltaket fremfor planleggingen av tiltaket.

Fylkesmannen i Nordland er enig i at gode skjøtselsråd i mange tilfeller vil kunne erstatte en skjøtselsplan. Men for noen kulturminner eller naturtyper vil kultur- og miljøforvaltningen ønske at skjøtselen foregår etter planer som er laget for det spesielle området. I slike tilfeller bør det i tillegg til skjøtselsråd, kunne forutsettes at skjøtselen skjer i samsvar med disse skjøtselsplanene.

Riksantikvaren mener at muligheten for å stille krav om skjøtselsplan må være tilstede, selv om det ikke vil være aktuelt i alle fylker. Riksantikvaren kjenner til at det i enkelte fylker lages skjøtselsplaner i samråd med bonden, kombinert med befaringer. En oppnår samtidig veiledning om hva som er et automatisk fredet kulturminne og forståelse om hvordan skjøtselen skal utføres.

Fylkesmannen i Trøndelag og Rogaland mener at fylkesmannen må få anledning til å stille vilkår om skjøtselsplan, særlig for ordningene for biomangfold. Skjøtselsplanene bidrar til at foretaket får et bevisst forhold til skjøtselen og hva som må gjøres for at verdiene skal ivaretas. En skjøtselsplan kan også være nyttig i kontrollen av tiltaket. Fylkesmannen i Trøndelag peker på at det vil være vanskelig å lage skjøtselsråd slik at de blir tydelig nok for hvert enkelt område, og med det gode nok til at de kan danne grunnlag for kommunens kontroll av tiltak.

Fylkesmannen i Møre og Romsdal er usikker på om skjøtselsråd er riktig retning å gå. Det vises til at når det først foreligger en skjøtselsplan, kan denne virke i mange år.

Miljødirektoratet støtter modell med skjøtselsråd, men ser behov for beskrivelse av prosedyren rundt ordningen: hvordan skjøtselsråd skal fastsettes, hvem om skal være ansvarlig for å fastsette skjøtselsråd, og hvorvidt det er rom for regionale tilpasninger. Miljødirektoratet mener det virker fornuftig å vurdere måloppnåelse opp mot funksjonskrav, men peker på at det er viktig å ha fokus på kvalitet og praksis i resultatkontrollen. I den forbindelse deltar Miljødirektoratet gjerne med faglige innspill i videre utforming og formidling av skjøtselsråd og funksjonskrav for tiltak, og viser til handlingsplanarbeid for ulike utvalgte naturtyper, skjøtselsveiledere for slåttemark, styvingstrær, kystlynghei osv. Det blir viktig å prioritere å utvikle og formidle veiledningsmaterieell rettet mot landbruksforvaltningen i kommunen.

Landbruksdirektoratet mener at det er flere utfordringer med å stille krav om skjøtselsplan. En skjøtselsplan må foreligge før tiltaket blir gjort, mens søknad om tilskudd for tiltaket blir behandlet i etterkant av at tiltaket er gjennomført. Krav om skjøtselsplan bryter dermed med forvaltningsmodellen for tilskuddet. Ved utarbeidelsen av nasjonal instruks har vi vært opptatt av at det skal være mulighet for å tilpasse vilkår regionalt som følge av klimatiske og geografiske variasjoner. Samtidig bør administrasjonen rundt ordningen være mest mulig lik. I dag er det ulikt mellom fylker når det stilles krav om skjøtselsplan og ikke, for samme type tiltak.

På grunnlag av dette, er det tatt inn formuleringer i instruksen som knytter seg til funksjonskravet: «Det kan gis tilskudd for slått av slåttemark eller slåttemyr som er gjennomført slik at naturtypen blir ivaretatt eller forbedret». Dette betyr at kommunen kan avslå tilskudd dersom den mener at skjøtselen ikke har vært gjennomført på en slik måte at naturtypen blir ivaretatt eller forbedret.

Landbruksdirektoratet ser at funksjonskrav kan stille høye krav til faglig kompetanse i kommunen, men mener samtidig at det også er flere utfordringer med kontroll og reaksjoner ved manglende skjøtselsplan. Grunnlaget for kontroll skal følge om tiltaket har oppnådd tilfredsstillende resultat. Det vil bli en «dobbel» kontroll av søkeren dersom det også er krav om skjøtselsplan. Man anser det også som utfordrende for forvaltningen å kontrollere i hvilken utstrekning planen faktisk er fulgt, samt vurderinger rundt hva som er

en tilfredsstillende plan. Selv om tiltakshaver har en skjøtselsplan, er det ikke sikkert at vedkommende har fulgt skjøtselsplanen ved gjennomføring av tiltaket. Kontrollen må da likevel gå på om resultatet ved tiltaket er tilfredsstillende. Landbruksdirektoratet anser det ikke for formålstjenlig at søkeren *må* ha en plan, som kan oppleves som byråkratiserende for søker og ikke nødvendigvis vil gi et bedre resultat til slutt. At skjøtselsplan ikke kan stilles som vilkår for tilskuddet, hindrer imidlertid ikke tiltakshaver i å få utarbeidet en skjøtselsplan for tiltaket på eget initiativ.

Landbruksdirektoratet ser samtidig at skjøtselsplaner har hatt en positiv effekt gjennom kontakt mellom bonde og forvaltning. God kontakt med kompetent fagmiljø kan imidlertid ivaretas gjennom skjøtselsråd fra forvaltningen.

Formålet med både skjøtselsråd og skjøtselsplan er å sikre god gjennomføring av et tiltak. God gjennomføring fordrer at bonden har god kunnskap om hvordan tiltaket skal gjøres riktig. Landbruksdirektoratet mener at kunnskap om riktig gjennomføring av tiltak kan oppnås gjennom gode skjøtselsråd, og at det ikke i tillegg er behov for ytterligere *krav* om planlegging av gjennomføringen.

Når det gjelder skjøtsel av kulturminner, vil regional kulturminnemyndighet ha en lovbestemt adgang til å stille ytterligere vilkår for skjøtsel etter kulturminneloven § 3 annet ledd. Dersom regional kulturminnemyndighet stiller som vilkår for skjøtsel at det må foreligge en skjøtselsplan, kan det være adgang til å stille vilkår om skjøtselsplan for å ikke handle i strid med annet regelverk.

Landbruksdirektoratet er enige med Miljødirektoratet i at det må gjøres et betydelig arbeid for å få skjøtselsrådene innarbeidet i kontrollregimer. Derfor mener Landbruksdirektoratet at fylkesmannen står nærmest til å fastsette skjøtselsråd, som kan tilpasses lokalt for å sikre best målretting av rådene. Landbruksdirektoratet er samtidig positive til at Miljødirektoratet ønsker å bidra til utformingen av skjøtselsrådene, og vil tilrettelegge for at dette kan skje i det videre arbeidet med miljøprogrammene.

2.1.5 Om sammenhengen mellom merknader og formål

Flere av høringsinstansene har bedt om at formålene som fremkommer av merknadene må inntas i selve forskriftsmalen.

Landbruksdirektoratets vurdering er at det ikke vil være hensiktsmessig å innta beskrivelse av formålet i hver enkelt bestemmelse. Formålene som er gitt i merknadene er utfyllende tekst som er helt sentral for både forvaltningen ved fastsettelsen av vilkår regionalt, og for veiledning av søkeren. Forskriftstekniske hensyn taler imot å innta en slik tekst i selve forskriften. Imidlertid vil formålet som står beskrevet i forklaringen til bestemmelsen bety at den er bindende for fylkesmannen i tolkning av bestemmelsen, og samtidig sentral der det er bestemt at fylkesmannen skal eller kan stille vilkår regionalt.

Vilkårene som stilles kan ikke være urimelig tyngende, og vilkåret som stilles må ha en saklig sammenheng med formålet som søkes oppnådd. Dette betyr at når fylkesmannen skal stille vilkår i regional forskrift, kan ikke vilkårene gå lengre enn formålet med tilskuddet. Vilråene kan heller ikke være urimelig tyngende sett opp mot formålet man ønsker å oppnå.

Det vil være naturlig å innta formålsbeskrivelser i informasjonsmateriell for søkeren, slik at man kan få god veiledning om hva det gis tilskudd for.

2.2 Kulturlandskap

I høringsnotatet foreslo Landbruksdirektoratet under kulturlandskap tilskudd for følgende tiltak: drift av bratt areal, drift av beitelag, tilskudd for slått eller beite av verdifulle kulturlandskap samt skjøtsel av åkerholmer og gårdsdammer.

2.2.1 Drift av bratt areal

Det ble foreslått i høringsnotatet å gi tilskudd for drift av bratt fulldyrka og overflatedyrka areal med hellingsgrad brattere enn 1:5.

Fylkesmannen i Nordland, Vestfold og Telemark savner krav om at graset skal høstes til fôr og at arealet skal ligge med grasdekke gjennom vinteren.

Landbruksdirektoratet viser til at kravet om høsting er omfattet av grunnvilkåret «vanlig jordbruksproduksjon», slik at arealet blir jordarbeidet og høstet eller beitet på egnet måte. Fylkesmannen kan utarbeide ulike skjøtelsråd avhengig av hvilke typer bratte arealer det er tale om. Når det gjelder grovfôrvekster og andre flerårige planter, må nødvendig jordarbeiding og høsting eller beiting være utført innenfor normale intervaller.

Fylkesmannen i Trøndelag mener at fylkesmannen burde kunne avgrense vekster det gis tilskudd for, for eksempel vil det være uheldig å oppmuntre til åpenåkerproduksjon i bratte arealer.

Landbruksdirektoratet viser til at en slik avgrensning ikke lar seg gjøre med bakgrunn i årets jordbruksoppgjør der det er bestemt at tilskuddet skal gis til drift av alt bratt areal som er fulldyrka eller overflatedyrka.

Fylkesmannen i Rogaland og Norges Bondelag, Bjerkreim kommune, Gjesdal kommune, Hjelmeland kommune, Sandnes kommune, Vindafjord kommune mener at fjerning av tilskudd for bratte innmarksbeite vil få dramatiske konsekvenser for Rogaland og er i strid med føringene i jordbruksoppjøret. Drift av slike arealer er særlig arbeidskrevende fordi det i stor grad vil være nødvendig med manuell innsats når det gjelder gjødsling og ugrasbekjempelse. Det vises også til at en stor del av disse arealene er godkjent som spredeareal. Man ønsker derfor at tiltaksklassen for innmarksbeite gjeninnføres. **Fylkesmannen i Sogn og Fjordane og Hordaland** ønsker egne tiltaksklasser for frukt dyrking 1:3 og for beitepussing.

Landbruksdirektoratet har på bakgrunn av høringsinnspillene åpnet for at fylkene kan gi tilskudd for drift av bratt innmarksbeite ved at dette er tatt inn som en egen tiltaksklasse. Direktoratet har vurdert om det bør åpnes mulighet for å gradere tilskudd for drift av bratt fruktareal, og har inntatt en mulighet til å utmåle tilskuddet basert på to ulike hellingsgrader.

2.2.2 Drift av beitelag

I høringsnotatet ble det foreslått at det kan gis tilskudd for drift av beitelag, og at fylkesmannen kan stille nærmere vilkår for tilskuddet. Tilskuddet ble foreslått å utmåles per hemsanka dyr.

Fylkesmannen i Trøndelag og Norges Bondelag mener antall dyr må beregnes ut ifra antall sluppet dyr på utmarksbeite, ikke hemsankede. Beregning av tilskudd ut fra innsanka dyr kan slå uheldig ut for beitelag med høye og uforutsette tap til fredet rovvilt. Dette er forhold som beitelaget ikke rår over selv samtidig som driftsutgiftene i laget kan være like store eller større i år med høye tap.

Landbruksdirektoratet har på bakgrunn av høringsinnspillene endret beregningsmetoden, slik at tilskuddet skal utmåles på bakgrunn av antall dyr sluppet på utmarksbeite.

Fylkesmannen i Nordland og Viken savner muligheten for at kommunen skal godkjenne beitelaget. Videre etterspørres muligheten til å stille vilkår om nedre grense for antall dyr, krav til beiteområdet med videre.

Landbruksdirektoratet mener at de vilkårene som fylkesmannen har adgang til å stille, gjør det nødvendig at kommunen i tillegg skal godkjenne beitelaget.

2.2.3 Beite av verdifulle jordbrukslandskap

I høringsnotatet ble det foreslått å gi tilskudd for beiting av verdifulle innmark- og utmarksområder med utmåling per dyr. Samtidig ville det være mulig å differensiere mellom høy og lav sats ettersom hvor verdifullt beite det er snakk om.

Mange høringsinstanser har meldt tilbake at man ønsker muligheten for å utmåle tilskudd for beiting av verdifulle jordbrukslandskap per dyr i utmark, og per dekar i innmark.

Landbruksdirektoratet har på bakgrunn av høringsinnspillene nå delt beiteordningene i to tilskudd, et for beiting i utmark som blir utmålt per dyr, og et for innmark der tilskuddsutmålingen kan skje per dyr eller per dekar. Tilskudd for slått utmåles per dekar.

2.2.4 Skjøtsel av åkerholmer og gårdsdammer

Tiltaket skjøtsel av åkerholmer og gårdsdammer skal hindre gjengroing rundt disse elementene. Arealet det gis tilskudd for skal ikke gjødsles i søknadsåret.

Fylkesmannen i Trøndelag mener at det bør stilles krav om at arealet ikke kan være gjødslet eller sprøytet med plantevernmidler de ti siste årene.

Landbruksdirektoratet viser til at det følger av forskrift om plantevernmidler §§ 19 og 20 at sprøyting av åkerholmer og i tre meters avstand til vannkilder er forbudt. Dette kan selvfølgelig fremkomme av veiledning til søkerne. Når det gjelder gjødsling, er kravet omformulert til å gjelde bakover i tid, se nærmere redegjørelse under punkt 2.3.1.

2.3 Biologisk mangfold

I høringsnotatet ble det foreslått under biologisk mangfold tilskudd for følgende tiltak: slått av slåttemark eller slåttemyr, beiting og brenning av kystlynghei, skjøtsel av biologisk verdifulle arealer, skjøtsel av styvningstrær, skjøtsel av soner for pollinerende insekter, tilrettelegging av hekke- og beiteområder for fugl samt friområder for gås i Trøndelag og Nordland.

2.3.1 «I søknadsåret»

I høringsnotatet var det formulert følgende vilkår for flere ordninger: «Arealet skal ikke gjødsles eller sprøytes med plantevernmidler i søknadsåret». Denne formuleringen var inntatt for å klargjøre hvilke plikter søker har for å søke tilskudd.

Mange høringsinstanser mener at formuleringen blir misvisende, ettersom det kan gi inntrykk av at det aksepteres at arealet er gjødslet eller sprøytet året før eller at det gjødsles eller sprøytes påfølgende år.

Landbruksdirektoratet ser at denne formuleringen kan gi et feil inntrykk av hva slags skjøtsel som er ønskelig og tillatt på arealer med stort biologisk mangfold. Derfor er bestemmelsen endret slik at arealer som er sprøytet, jordarbeidet eller gjødslet er utelukket å få tilskudd: «Arealet det gis tilskudd for skal ikke være gjødslet, jordarbeidet eller sprøytet med plantevernmidler». Det er mest for inneværende år at et slikt vilkår for driften som sådan kan gjøres gjeldende. Har man derimot sprøytet eller gjødslet arealet tidligere år kan det på sin side medføre at arealet ikke lenger innehar kvaliteter som gjør at det kvalifiserer for tilskudd.

2.3.2 Forholdet til naturmangfoldloven

Fylkesmannen i Oppland og Hedmark ber om en omtale av naturmangfoldlovens §§ 8-12 i instruksen.

Landbruksdirektoratet viser til at prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 gjelder ved enhver utøvelse av offentlig myndighet som kan berøre naturmangfoldet, herunder tildeling av tilskudd, jf. § 7. Disse paragrafene lovfester viktige miljørettslige prinsipper som er viktige ved spørsmål som berører naturmangfoldet. Dersom et tiltak har utelukkende positiv effekt på naturmangfoldet, er det ikke nødvendig å vurdere tiltaket opp mot prinsippene i naturmangfoldloven. Miljødirektoratet trekker opp eksempler som skjøtsel av utvalgte naturtyper som et eksempel der tiltaket har utelukkende positiv effekt.

Vurderinger etter naturmangfoldloven §§ 8-12 vil derimot kunne være aktuelle i en søknad om dispensasjon fra et vilkår som sikrer biologisk mangfold. Dersom en dispensasjon vil berøre naturmangfoldet, må følgelig vurderes opp mot de miljørettslige prinsippene. Landbruksdirektoratet henviser for øvrig til Miljødirektoratets [veileder](#) på dette feltet.

2.3.3 Skjøtsel av trua natur

Miljødirektoratet mener det er viktig at tiltakene under kapittelet om biologisk mangfold er egnet til å ivareta et bredt spekter av naturmangfold knytta til jordbruksarealer, særlig i lys av sektoransvaret for å ivareta trua natur i jordbrukspåvirkede områder. Miljødirektoratet foreslår derfor å åpne for en større bredde av typer tiltak under bestemmelsen for biologisk verdifulle arealer, slik at denne omfatter mer enn slått og beite. Eksempelvis kan fjerning av fremmede arter, kanalisering av ferdsløp og informasjon være aktuelt å inkludere.

Landbruksdirektoratet har på bakgrunn av høringsinnspillet innført et nytt tiltak, «skjøtsel av trua naturtyper» for å gi fylkesmannen anledning til å prioritere skjøtsel av naturtyper som er trua. Samtidig har man innført en tiltaksklasse for slått og rydding, som også kan innbefatte fjerning av fremmede skadelige arter som et skjøtselstiltak. Tilskudd for fjerning av fremmede skadelige arter kan også gis gjennom SMIL-

ordningen, som engangstiltak. Informasjonsarbeid vil ikke være et aktuelt tiltak siden regionale miljøtilskudd skal gå til årlige skjøtselstiltak.

Kanalisering av ferdsel i trua natur kan inngå som et tiltak under friluftsliv, så fremt turstien går over innmark. Se kapittel 5 for nærmere omtale. Etablering av turstier vil derimot gå inn under SMIL-ordningen.

2.3.4 Tiltak for pollinatorer

I høringsnotatet foreslo Landbruksdirektoratet et nytt tiltak for tilskudd for å så og skjøtte soner med pollinatorvennlige vekster.

Miljødirektoratet viser til nasjonal pollinatorstrategi, og foreslår at § 14 også inkluderer skjøtsel av artsrike kantsoner som er fordelaktige for pollinatorer.

Slik § 14 er skrevet i dag forstås det som at en ny pollinatorvennlig sone må etableres, men det bør også åpnes for å inkludere skjøtsel av areal som allerede eksisterer og har en viktig rolle for pollinatorer. Ved å utvide ordningen til å gjelde skjøtsel av etablerte kantsoner med stedegen flora (inn mot landbruksareal) vil den kunne bidra til å bedre tilstanden for trua arter. Miljødirektoratet foreslår at det presiseres at det ved tilsåing skal brukes frøblandinger som består av arter med bred blomstringstid som gir blomstring og nektarproduksjon gjennom hele pollinatorsesongen.

Fylkesmannen i Oppland og Hedmark ber om at det må komme faglig veiledning på nasjonalt nivå om anbefalte bredder, type vekster mm.

Fylkesmannen i Rogaland støtter ordningen, men stiller spørsmål om det bør komme krav om hvilke arter som kan sås, for å unngå spredning av fremmede skadelige arter osv.

Fylkesmannen i Vestfold og Telemark og NLR Viken mener at ordningen er i tråd med nasjonal strategi for villbier. Samtidig mener de at beite ikke er en egnet skjøtelsesform her.

Landbruksdirektoratet har på bakgrunn av høringsinnspillene også inkludert tilskuddsordningen til å gjelde allerede etablerte arealer som har en blanding av planter som gir næring for pollinatorer gjennom vekstsesongen. Det forutsetter at det blir tilgjengeliggjort gode skjøtelsråd for at arealene skal ha tilfredsstillende effekt for pollinatorene. Det er ikke satt krav i instruksen til hva slags frøblandinger som skal benyttes, ettersom behovet for ulike frøblandinger kan variere geografisk, og at frøblandingene helst skal være så stedegne som mulig.

Dette er et nytt tiltak, hvor det vil være naturlig å se på innrettingen av tilskuddet over tid for å sikre ønsket miljøeffekt. Inntil en har bedre erfaringsgrunnlag, vurderer Landbruksdirektoratet det som hensiktsmessig med et visst regionalt handlingsrom for tiltaket.

2.3.5 Tiltak for å bevare hekke- og beiteområder for ulike fuglearter

I høringsnotatet foreslo Landbruksdirektoratet to tiltak som gjelder fugler tilrettelegging av hekke- og beiteområder for fugl samt friområder for gås i Trøndelag og Nordland. Fylkesmannen er gitt mulighet til å stille nærmere vilkår for ordningene.

Fylkesmannen i Nordland og Trøndelag er positiv til at Fylkesmannen får frihet til å fastsette vilkårene for ordningen. Ber om at det videreføres med fire tiltaksklasser, ikke tre som det er foreslått. Det påpekes at det må være mulig å yte tilskudd for gras som underkultur i korn der graset blir beite til gåsa påfølgende år.

Landbruksdirektoratet har på bakgrunn av innspillene videreført fire tiltaksklasser.

Fylkesmannen i Rogaland støtter ordningen, men påpeker at det vil være et behov for differensierte satser hvis arter som åkerrikse og svarthalespove skal ivaretas i tillegg til hekke- og beiteområder for fugler mer generelt.

Miljødirektoratet erfarer at tilpasning av drift, som tiltak alene (f.eks. utsatt slått eller endret slåttmønster) gir kun en marginal effekt for bakkehekkende fugl av de nevnte artene. Ordningen bør derfor henge sammen med en utvidet forståelse av tilpasning av drift. Det beste her er at arealene ivaretas på en helhetlig måte der en rekke tiltak vil ha positiv effekt for alle de nevnte artene som står i teksten.

Landbruksdirektoratet har på bakgrunn av høringsinnspill fra Miljødirektoratet og Fylkesmannen i Rogaland valgt å innføre to tiltaksklasser for ordningen, høy tilrettelegging, lav tilrettelegging. På denne måten kan Fylkesmannen sette differensierte satser og stille vilkår som særskilt ivaretar arter som åkerrikse og svarthalespove som er særlig truet av jordbruksvirksomhet. Tilskuddet skal ikke gis for å avsette beiteområder til vanlige jaktbare fuglearter som f.eks. grågås som vil gjøre tiltaket til en ren «erstatningsordning» for tapt avling. I utgangspunktet er tiltaket ment å ivareta sårbare fuglearter som er avhengige av hekking og beiting på gitte jordbruksarealer.

2.4 Kulturminner og kulturmiljøer

I høringsnotatet ble det foreslått under kulturminner og kulturmiljøer tilskudd for følgende tiltak: setring, skjøtsel av kulturminner og skjøtsel av kulturhistoriske områder.

2.4.1 Setring

I høringsnotatet foreslo Landbruksdirektoratet å sammenslå de fire ulike seterordningene til én ordning. Tiltaksklassene for oppholdstid ble fjernet, og det ble satt vilkår om minst seks ukers oppholdstid på setra. Samtidig ble det foreslått å innføre en ordning for besøksseter, hvor kulturformidling står sentralt.

Fylkesmannen i Oppland, Hedmark, Viken, Trøndelag, Hol, Ål, Gol, Nore og Uvdal og Hemsedal kommune og Norges Bondelag mener dagens krav om minst fire ukers oppholdstid på setra bør beholdes, og støtter ikke forslaget om å øke minstekravet til oppholdstid til seks uker. Ved en skjerpning av minstekravet står man i fare for å utelukke flere setre. **Fylkesmannen i Telemark og Telemark Bondelag** er enige i at minstekravet økes til seks uker.

Landbruksdirektoratet har av forenklingshensyn valgt å gå bort fra den tidligere graderingen av tilskuddet ut fra oppholdstid. Denne muligheten til å differensiere tilskuddet ut fra oppholdstid er i liten grad benyttet, og vil derfor i begrenset grad øke måloppnåelsen for tilskuddet. På bakgrunn av føring fra jordbruksoppkjøret 2018 er kravet om minste oppholdstid satt til seks uker. Dersom kravet settes til minimum fire uker, vil noen flere foretak være berettiget tilskuddet. På den annen side anslår man at et minstekrav på fire uker i liten utstrekning vil gi redusert driftsperiode for de foretak som allerede oppholder seg på setra utover fire uker. For besøksseter er det opp til fylkene å bestemme om det skal være minstekrav til oppholdstid.

Fylkesmannen i Vestfold og Telemark og Norges Bondelag mener at tilskudd også bør kunne gis ved nyetablering av seterdrift og ikke bare historiske og veletablerte seteranlegg. **Fylkesmannen i Oppland og Hedmark** savner en nærmere definisjon av hva som kan regnes som seter. «Historisk og veletablert» er for vagt.

Landbruksdirektoratet vil på bakgrunn av høringsinnspillene fjerne kravet til «historisk og veletablert seteranlegg». Intensjonene med tilskuddet er å stimulere til at denne driftsformen videreføres. Dersom det er aktuelt å ta opp seterdrift, må det antas at dette vil være på arealer og i tilknytning til bygninger som tidligere er nytt til seterdrift. Derfor er det ikke hensiktsmessig å utelukke nyetablering av seteranlegg fra muligheten til å søke tilskudd.

2.4.2 Skjøtsel av kulturminner

I høringsnotatet ble det foreslått å ha to tiltak for skjøtsel av automatisk fredete kulturminner, en ordning som utmåler per kulturminne og en som utmåler per dekar. For nyere tids kulturminner foreslo man å gi tilskudd for skjøtsel av bakkemurer, steingjerder, trerekker, alleer og rydningsrøyser.

Fylkesmannen i Vestfold og Telemark og Riksantikvaren anbefaler at ordningene for skjøtsel av automatisk fredete kulturminner og skjøtsel av enkeltstående automatisk fredete kulturminner av slås sammen, slik at man utmåler fredete kulturminner per dekar. For areal under ett dekar, gis en minstesats på ett dekar. Det er åpenbare fordeler ved å samle tilskudd for automatisk fredete kulturminner i en ordning. En unngår to nesten identiske tiltakstyper og en nokså krevende grenseoppgang mellom for eksempel gravminne og gravfelt. **Fylkesmannen i Nordland** ser også at ordningene ikke skiller mellom gravminner og gravfelt. I dag gis det tilskudd med en sats per enkeltstående gravminne, og en annen for antall dekar gravfelt.

Landbruksdirektoratet har bestemt at begge ordningene blir med i instruksene, selv om man ser fordeler med å slå sammen alt til en ordning. På grunn av stor variasjon i hvordan lokaliteter ligger til, ser vi imidlertid

behovet for fylkesmannen å velge utmålingsenhet for å sikre en god forvaltning. Det blir opp til fylkesmannen å avgrense og tilpasse tilskuddet slik at man sikrer en god måloppnåelse.

Fylkesmannen i Hordaland og Sogn og Fjordane ber om at det henvises til «fredete kulturminner» fremfor «automatisk fredete». Det bør ikke ha betydning om kulturminnet et vedtaksfredet eller automatisk fredet.

Landbruksdirektoratet viser til at det kan gis tilskudd for nyere tids kulturminner, nærmere bestemt bakkemurer, steingjerder, trerekker, alleer og rydningsrøyser. Dette er kulturminner av nyere tid som man særlig finner i jordbrukspåvirkede områder. På denne måten anser man at kulturminner av nyere tid som man finner i jordbrukets kulturlandskap tilstrekkelig er ivaretatt gjennom denne ordningen.

Fylkesmannen i Trøndelag og Norges Bondelag ber om at kravet om at det ikke skal brukes maskiner som kan skade kulturminnet bør fjernes, da dette i praksis vil «forby» maskiner. Kravet bør være at skjøtselen ikke skal skade kulturminnet.

Landbruksdirektoratet har tatt ut denne formuleringen ettersom det allerede følger av kulturminneloven § 3 at skjøtselen ikke skal skade kulturminnet.

Fylkesmannen i Nordland etterspør hvilke vilkår som kan stilles til skjøtsel for skjøtsel av [steingjerder, bakkemurer, trerekker og alléer] mens **Fylkesmannen i Hordaland og Sogn og Fjordane** peker på at fylkesmannen bør ha adgang til å stille krav til høyde, alder og utseende av steingjerder og bakkemurer.

Landbruksdirektoratet har i forskriftsmalen lagt opp til at fylkesmannen kan avgrense virkeområdet for tilskuddet geografisk og etter typer av kulturminner. Skjøtselen skal holde kulturminnet synlig. Fylkesmannen må sørge for at det gis veiledning og informasjon til søkeren om hvordan skjøtselen bør skje.

Fylkesmannen i Trøndelag mener at krav til registrering i Askeladden for nyere tids rydningsrøyser blir uhensiktsmessig, ettersom mange slike lokaliteter ikke er registrert. **Riksantikvaren** støtter et slikt vilkår, ettersom dette kan virke som et insentiv for regional kulturminneforvaltning å registrere forekomster.

Landbruksdirektoratet er enig i resonnetet til Riksantikvaren, og velger derfor å opprettholde kravet til registrering i Askeladden.

2.4.3 Skjøtsel av kulturhistoriske områder

I høringsnotatet ble det foreslått å videreføre tiltaket skjøtsel av kulturhistoriske områder.

Riksantikvaren er svært tilfreds med at denne tiltakstypen opprettholdes. Imidlertid vil man peke på enkelte uklarheter mellom tilskudd for slått eller beite av verdifulle kulturlandskap og skjøtsel av kulturhistoriske områder. For områder som har klare kulturhistoriske verdier, eksempelvis Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse (KULA), verdensarvområder basert på kulturarv, områder fredet etter kulturminneloven (§ 19 områdefredning eller § 20 kulturmiljøfredning) eller utvalgt i forbindelse med kommunale eller regionale kulturminneplaner er dette helt uproblematisk. Områder med både store biologiske og kulturhistoriske verdier, som Utvalgte kulturlandskap i jordbruket og verdensarvområdene Vegaøyan og Vestnorsk fjordlandskap, hører trolig mer naturlig til ordningene for slått eller beite av verdifulle kulturlandskap.

Norges Bondelag mener denne ordningen også må omfatte skjøtsel av setervoller og seterlandskap av kulturhistorisk verdi i fjellet. Tilskuddet bør gis til slått eller beiting av setervoller med vilkår om at det skal høstes avling av arealet.

Fylkesmannen i Nordland skriver at for kommunen vil det være vanskelig å avgjøre om skjøtselen er gjennomført «slik at områdets kulturhistoriske preg blir ivaretatt». Fylkesmannen må også av den grunn ha mulighet til å sette vilkår for hvordan skjøtselen skal skje. **Fylkesmannen i Trøndelag** mener at de må kunne sette krav til denne ordninga og hvordan områdene skal godkjennes. Fylkesmannen må få mulighet til å stille krav om skjøtselsplan.

Landbruksdirektoratet har på bakgrunn av høringsinnspillet justert kommentarene slik at områder som Utvalgte kulturlandskap i jordbruket eller Verdensarvområdene, får tilskudd etter slått eller beite av verdifulle kulturlandskap. Når det gjelder skjøtsel av stølsvoller vises det til at dette er omfattet av beite eller slått av verdifulle kulturlandskap. Utvelgelsen av områder gjør Fylkesmannen basert på om området er av kulturhistorisk verdi, og skal avgrenses. Landbruksdirektoratet vil komme tilbake i rundskriv med nærmere om kontroll av funksjonskravet.

2.5 Friluftsliv

I høringsnotatet ble det foreslått under friluftsliv å ta vekk muligheten for å differensiere tilskuddet til vedlikehold av turstier i jordbrukslandskapet, ettersom man mente at kostnader til etablering og større tiltak skal finansieres gjennom SMIL-ordningen.

Fylkesmannen i Rogaland, Bjerkreim, Gjesdal, Sandnes, Vindafjord kommune og Norges Bondelag ber om at man har mulighet til å gi ulike satser, ettersom det kreves ulik grad av tilrettelegging avhengig av hvor tettstedsnære områdene er. Videre ber man om at krav til sammenhengende turstinnettverk og krav til merking på offentlig tilgjengelig kart gjeninntas.

Miljødirektoratet foreslår at det henvises til Nasjonal database for tur og friluftsruter.

Fylkesmannen i Vestfold og Telemark ber om at det presiseres i forskriftsmalen at tilskudd kun gis til strekningen som går over jordbruksareal.

Landbruksdirektoratet har på bakgrunn av høringsinnspillene valgt å gjeninnføre to tiltaksklasser, ettersom det tydelig er et behov for differensiering av tilskuddet. Det er også tydelig presisert at tilskuddet kun gis til den delen av turstien som går over jordbruksareal. Fylkesmannen er gitt mulighet til å stille nærmere vilkår for ordningen. Henvisingen til nasjonal database for tur- og friluftsruter kan også inntas her.

Imidlertid vil man presisere at *etablering* av turstier er et SMIL-tiltak, slik at mange av vilkårene som knytter seg til stiens kvalitet er naturlig å innta i forbindelse med etableringen.

Miljødirektoratet foreslår regionale miljøtilskudd bør kunne brukes til kanalisering av ferdsel i trua natur, eksempelvis tilskudd for stier i/utenfor sanddynemark

Landbruksdirektoratet viser til at ordningen er avgrenset til å gjelde ferdsel over innmark, og det er ikke ønskelig at det gis tilskudd for arealer som ikke er jordbruksarealer.

2.6 Avrenning til vann

I høringsnotatet ble det foreslått under avrenning til vann tilskudd for følgende tiltak: ingen jordarbeiding om høsten, gras på arealer utsatt for flom og erosjon, ingen jordarbeiding på flomutsatte arealer, direktesådd høstkorn, såing av fangvekst, fangvekster sådd etter høsting, grasdekt vannvei i åker, grasdekt sone i åker, kantsone i eng og vedlikehold av fangdam.

2.6.1 Ingen jordarbeiding

Norges Bondelag mener at tilskudd for ingen jordarbeiding om høsten også bør omfatte gjenlegging med gras som skal være hovedvekst påfølgende år.

Landbruksdirektoratet viser til at en utvidelse av ordningen til også å omfatte arealer med gjenlegg med gras ikke vil øke måloppnåelsen for tilskuddet siden disse arealene uansett ikke skal jordarbeides om høsten. Dette tilskuddet har heller ikke tidligere omfattet gjenlegg med gras.

Fylkesmannen i Vestfold, Telemark, Buskerud, Østfold og Akershus, Trøndelag og Miljødirektoratet peker på at en har mangelfullt kartgrunnlag til å bestemme hvilke arealer og områder som er flomutsatte både når det gjelder tilskudd for gras på utsatte arealer utsatte for flom og erosjon og ingen jordarbeiding på flomutsatte arealer.

Landbruksdirektoratet er enig i at kartgrunnlaget er mangelfullt. På grunnlag av kartlegginger i forbindelse med vannforskriftsarbeidet og lokal kunnskap om flomrisiko, erosjonsrisiko og resipientforhold, må fylkesmannen gjøre en best mulig vurdering av hvilke arealer som kan omfattes av dette tilskuddet.

2.6.2 Høstkorn og fangvekster

I høringsnotatet ble det foreslått å ha tilskudd for å direkteså høstkorn samt for såing av fangvekster.

Fylkesmannen i Vestfold og Telemark, Norges Bondelag og NLR Viken mener ordningen bør omfatte høstoljevekster.

Landbruksdirektoratet er enig i at tiltaket også bør gjelde direktesådde høstoljevekster, i likhet med direktesådd høstkorn.

Fylkesmannen i Vestfold, Telemark, Norges Bondelag og NLR Viken har tatt opp at det er vanskelig å operere med en maksimalgrense for andelen belgvekster i frøblanding som nyttes til fangvekst.

Landbruksdirektoratet har derfor gått bort fra kravet til maksimalt innhold av belgvekster i frøblanding som benyttes. For best mulig effekt av tiltaket bør det imidlertid gis anbefalinger i veiledning til søkerne om at innholdet av belgvekster ikke bør være for høyt. Etter forslag fra Miljødirektoratet er benevnelsen er også endret til «fangvekst som underkultur» for å tydeliggjøre hva tiltaket omfatter.

Fylkesmannen i Østfold, Akershus og Buskerud fremholder at det bør være en tiltaksklasse for såing av fangvekster etter høsting av korn.

Fylkesmannen i Vestfold og Telemark og NLR Viken peker på at det ved dyrking av tidligvekster må være adgang til jordarbeiding allerede om høsten. Tidligkulturene etableres allerede i februar/mars, og er ferdighøstet juni/juli. Det bør også tillates sprøyting der det er svartsøtvier, floghavre og hønsehirse. Videre mener **Norges Bondelag, Fylkesmannen i Vestfold og Telemark og NLR Viken** det må tillates noe gjødsling av fangvekster.

Landbruksdirektoratets vurdering er at det i de fleste situasjoner vil være lite aktuelt å så fangvekster etter høsting av korn og at dette vil ha liten miljøgevinst. Ved tidligproduksjon er det i noen tilfeller ønskelig å kunne jordarbeide sent om høsten for å sikre en tidlig start på våronna. I instruksen er det derfor åpnet for at Fylkesmannen kan fastsette en annen (tidligere) frist for når jordarbeiding kan skje ved dyrking av tidligvekster. Landbruksdirektoratet har også tatt inn tillatelse til å sprøyte mot skadeugasartene floghavre, hønsehirse og svartstøvler. Fangvekstene har til formål både å beskytte mot erosjon og ta opp overskudd av næringsstoffer fra jorda. Det er derfor ikke tillatt å gjødsle fangvekster for å få en større avling.

2.6.3 Vegetasjonssoner i åker og langs vassdrag

I høringsnotatet ble det foreslått å gi tilskudd for grasdekt vannvei i åker og grasdekt sone langs vassdrag i åker og eng.

Fylkesmannen i Trøndelag mener vilkåret om flerårige vekster er urimelig og at ettårige grasvekster som raigras må være tilskuddsberettiget.

Landbruksdirektoratets vurdering er at det vil redusere miljøeffekten av tiltaket dersom det åpnes for bruk av ettårige vekster.

Fylkesmannen i Vestfold og Telemark foreslår en omgruppering av slik at tiltakene grasdekte vannveier og grasstriper i åker samles under en paragraf. Begge disse tiltakene gjøres innpå arealet og har like vilkår. Det fremholdes også at mye erosjon på jordene foregår utenom det som defineres som dråg og at grasdekte vannveier derfor bør omfatte eksempelvis jordekanter og veikanter ved jordet.

Landbruksdirektoratet er enig i innspillet om omgruppering av tiltakene og har tatt forslaget til følge. Det er ikke ønskelig å utvide dette tiltaket til andre grasdekte soner på jordet, bl.a. for å unngå sammenblanding med andre tiltak for kantsoner. For øvrig vil såkalte drågart etter hvert kunne utvikles til å være et godt verktøy for målretting av tiltaket.

Fylkesmannen i Hedmark og Oppland, Østfold, Akershus, Buskerud, Vestfold og Telemark, Bondelaget og NLR Øst fremholder at det ikke bør være krav til høsting av grasdekte kantsoner i åker. Dels begrunnes dette men at mange foretak mangler høstestyr og dermed ikke vil være søkegode for tilskuddet. Det pekes også på at graset kan være uegnet som fôr pga. oversvømmelse.

Fylkesmannen i Vestfold, Telemark, Østfold, Akershus og Buskerud, Norges Bondelag og NLR mener kantsonene bør kunne gjødsles og sprøytes. Det fremholdes bl.a. at slike forbud kan redusere interessen for å gjøre tiltaket.

Landbruksdirektoratet har fått klar tilbakemelding på at det ikke bør være krav om høsting av grasdekt kantsoner i åker. Et slikt krav kan begrense oppslutningen om tiltaket, og direktoratet har derfor tatt ut dette kravet fra instruksen. For å sikre god miljøeffekt av kantsonene mener Landbruksdirektoratet imidlertid at det bør være forbud mot gjødsling og sprøyting.

Landbruksdirektoratet har også presisert hvordan bredden på kantsonen skal måles.

Fylkesmannen i Trøndelag, Sogn og Fjordane og Hordaland har ulike synspunkter på hva som bør være riktig bredde på kantsonen i eng med tanke på best mulig effekt og med tanke på rimelig oppslutning om ordningen. Fylkesmannen i **Sogn og Fjordane og Hordaland** mener videre det blir feil å regne bredde på sonen som et tillegg til krav om vegetasjonssone i PT. Tometerssonen i produksjonstilskuddsregleverket tillater kun jordarbeiding, og forbyr ikke gjødsling og plantevernmidler.

Landbruksdirektoratet mener det er naturlig at kravet til bredde vil variere mellom fylker ut fra topografi og størrelse på skiftene. Landbruksdirektoratet har derfor bestemt at kantsonen i utgangspunktet skal være minst seks meter, men fylkesmannen i noen fylker kan redusere kravet til minst fire meter. Det er riktig at sonen som er et vilkår for areal- og kulturlandskapstilskudd ikke stiller krav om sprøyting og gjødsling. Imidlertid følger det av forskrift om plantevernmidler § 20 at sprøyting i tre meters avstand til vannkilder er

forbudt. Dette kan selvfølgelig fremkomme av veiledning til søkerne. Landbruksdirektoratet har også presisert hvordan bredden på kantsonen skal måles.

2.6.4 Fangdam

I høringsnotatet ble det foreslått at det kan gis årlig tilskudd for å ha en fangdam med tilfredsstillende renseeffekt.

Fylkesmannen og flere kommuner i Rogaland, Fylkesmannen i Vestfold, Telemark fremholder at regionalt miljøtilskudd kun bør gis det året dammen tømmes. Dette begrunnes blant annet med at relativt høyere tilskudd for tømming i enkelte år, vil virke som et sterkere incentiv enn et relativt lavt årlig tilskudd. Fylkesmannen i Østfold, Akershus og Buskerud peker også på at fangdammer i mange tilfeller er plassert utenom de dyrka arealene.

Landbruksdirektoratet viser til at modellen for regionalt miljøtilskudd er at dette skal være årlige tilskudd som også skal utgjøre en kompensasjon for eventuelt bortfall av produksjonstilskudd som dammen krever. Tilskuddet begrunnes også i behov for ettersyn og vedlikehold slik at fangdammen har tilfredsstillende renseeffekt. Tilskuddets størrelse må ses i sammenheng med hvorvidt Fylkesmannen og kommune prioriterer ekstra SMIL-tilskudd for tømming av dammen, når det behøves. Landbruksdirektoratets vurdering er at tilskuddet også bør omfatte fangdammer som ligger utenom dyrkingsarealene så lenge dammen er etablert for å fange opp avrenning herfra.

2.7 Utslipp til luft

I høringsnotatet ble det foreslått under miljøtema *utslipp til luft* å gi tilskudd for følgende tiltak: spredning av husdyrgjødsel om våren eller i vekstsesongen, spredning av husdyrgjødsel ved nedfelling eller nedlegging, nedmolding og spredning med tilførselsslange.

Miljødirektoratet mener det bør presiseres at formålet med tiltakene også er å redusere avrenning til vann. Miljødirektoratet savner omtale av «tilskudd for presisjongjødsling». Med dette menes en praksis som tar hensyn til at behovet for næringsstoffer varierer innenfor samme skifte, for eksempel ved bruk av N-sensor eller delt gjødsling.

Landbruksdirektoratet deler Miljødirektoratets vurdering av at husdyrgjødseltiltakene er viktige med tanke på utslipp til vann og at dette derfor bør fremgå av informasjon til foretakene. Landbruksdirektoratet vil også vise til at instruksen gir åpning for fylkesmannen til å prioritere disse tiltakene til utsatte vannområder.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane , Hordaland , Trøndelag og Nordland ønsker at fylkene selv kan bestemme dato for siste spredning på grunn av ulike klimatiske forhold.

Landbruksdirektoratet er enig i at det kan være ulike hensyn, bla variasjon i klimatiske forhold, som taler for at fylkene gis adgang til å sette spredefrist dersom de vurderer å være hensiktsmessig. Det er derfor åpnet for dette i instruksen for alle husdyrgjødseltiltakene. Minimumsvilkåret vil være at det skal høstes eller beites etter siste spredning i søknadsåret.

Fylkesmannen i Hedmark og Oppland foreslår at det stilles krav om 75% spredning om våren eller i vekstsesongen for alle ordningene

Landbruksdirektoratet har vurdert dette innspillet. Spredning og husdyrgjødsel om våren eller i vekstsesongen dreier seg ikke om å bruke bestemte metoder for miljøvennlig spredning av gjødsla, men om at gjødselbeholdningen på foretaket skal disponeres slik det kommer til størst mulig nytte for plantevekst med minst mulig tap. For dette tiltaket er det derfor naturlig at det stilles vilkår om at alle gjødsla skal spres om våren/i vekstsesongen. Ved spredning med rask nedmolding eller ved nedlegging/nedfelling er det imidlertid bestemte miljøvennlige metoder som skal nyttes. Miljøeffekten vil være proporsjonal med arealet det spres på. Mange foretak har arealer der det ikke vil være mulig med miljøvennlige metoder og et krav om at en hoveddel av gjødselbeholdning skal spres om våren/i vekstsesong, vil kunne utelukke mange fra å benytte slike metoder.

Fylkesmannen i Nordland kommenterer at det samtidig bør kunne gis tilskudd for tiltakene spredning om våren/i vekstsesongen og nedfelling/nedlegging.

Landbruksdirektoratet vil vise til at nedlegging/nedfelling innebærer at gjødsla spres i vekstsesongen og det derfor ikke vil være særlig økt miljøeffekt av å kombinere tiltakene. Tilskuddssatsene bør også gjenspeile at nedfelling/nedlegging er et tiltak med høyere kostnader og større effekt enn spredning om våren/i vekstsesongen.

Norges Bondelag har pekt på at tilskuddet også bør omfatte arealer som nedfeller eller nedlegger husdyrgjødsel før såing av høstkorn. Tilsvarende mener Bondelaget at det også bør kunne gis tilskudd for rask nedmolding ved såing av høstkorn. Fylkesmannen i Trøndelag har tilsvarende kommentar.

Landbruksdirektoratet mener at for å oppnå tilfredsstillende miljøeffekt bør være et krav om at det høstes avling etter siste gjødsling, noe som utelukker høstkorn. Opptaket i planteveksten etter gjødsling vil være mer usikkert ved dyrking av høstkorn.

Bondelaget har pekt på at ordningen også må omfatte biorest.

Landbruksdirektoratet er enig i dette, og har inntatt spredning av biorest som et alternativ for alle husdyrgjødseltiltakene.

2.8 Plantevern

I høringsnotatet ble det foreslått under plantevern tilskudd for følgende tiltak: ugrasharving i åker og ugrasbekjempelse i radkulturer.

Flere fylkesmannsembeter har påpekt uklarheter som er ryddet opp. Dette innebærer at det ikke kan nyttes ugrasmidler før høsting, med unntak av sprøyting mot floghavre og hønsehirse og ved nedsviing av oljevekster, åkerbønne og potetris.

2.9 Miljøavtale

I høringsnotatet ble det under miljøavtale foreslått tilskudd for miljøavtale trinn 1 og 2.

Fylkesmannen i Buskerud mener det bør være mulighet for flere miljøavtaler rettet mot ulike miljøutfordringer.

Landbruksdirektoratet ønsker ikke å utvide miljøavtale til å bli for komplekst, jamfør oppdraget til utredningen om forenkling. Utover dette vurderes at tiltakene i instruksene gir tilstrekkelig muligheter for målrettet virkemiddelbruk for å ivareta ulike miljøhensyn.

Miljødirektoratet støtter forslaget om en utvidelse og differensiering av miljøavtaler. Det bør presiseres at redusert gjødsling gjelder gjødsling under norm. Bruk av kantsoner er nevnt som eksempel, de antar at det også gjelder grasdekt vannvei og grasdekt sone i åker.

Landbruksdirektoratet viser til det er Fylkesmannen som må finne fram til hvilke tiltak som skal inngå i «tiltaks pakken(e)» som kan bestå i at foretaket gjennomfører flere av tiltakene i instruksene på arealene samt vilkår/tiltak utover dette, for å styrke miljøeffekten. Gjødsling under norm kan være et slikt vilkår i en miljøavtale for arealer med avrenning til vannforekomster med stor fosforbelastning. Miljøavtale skal ikke nyttes som et generelt tilskudd for enkelttiltak og de ulike tiltakene/vilkårene i miljøavtalen må derfor ha en balanse innbyrdes slik at tilskuddet ikke utgjør kompensasjon for å gjøre enkelttiltak.

2.10 Generelle bestemmelser

2.10.1 Tiltak som kan overlappe

I høringsinnspillet ble det foreslått i § 43 annet ledd at tilskudd ikke kan gis på samme areal med mindre ulike miljøhensyn talte for det. Eksempelvis bør det kunne gis tilskudd for drift av bratt areal og ingen jordarbeiding om høsten på samme areal, ettersom det ivaretar ulike miljøhensyn.

Miljødirektoratet påpeker at på generelt grunnlag er det viktig at tiltak som gjennomføres for å forbedre situasjonen på noen miljøtema ikke har negativ påvirkning på andre miljøtema. Eksempelvis må ikke etablering av kantsoner, grasdekte vannveier, soner for pollinerende insekt mm. bidra til spredning av fremmede arter. På den andre siden er tiltak som potensielt kan fylle flere funksjoner og gi måloppnåelse på flere miljøtema udelt positivt. For eksempel kan man tenke seg at ett og samme tiltak gjennom god planlegging og gjennomføring kan fungere både som pollinatortiltak, skjøtseltiltak for slåttemark, skjøtseltiltak for kulturminner og tiltak for å hindre avrenning til vann. I veiledning til søkere, kommuner og søknadsbehandlere vil det være viktig å beskrive hvordan slike tilfeller bør håndteres.

Fylkesmannen i Nordland mener at dersom to ordninger har ulike formål, bør det være anledning til å kombinere disse. De trekker inn kombinasjonen slåttemark og bratt areal som eksempel.

Landbruksdirektoratet ser at en løsning som foreslått byr på enkelte forskriftstekniske utfordringer. Samtidig er det slik at regionalt vil det ikke være like mange kombinasjoner av tiltak, etter fylket har valgt ut sine tiltak. Derfor har en flyttet bestemmelsen til den innledende delen av instruksjonen, slik at fylkesmannen selv i hver enkelt bestemmelse må skrive om en ordning kan eller ikke kan gis på samme areal. Landbruksdirektoratet er enige i Miljødirektoratet at multifunksjonelle tiltak kan være svært positive, samtidig som det er viktig å veilede om uheldige kombinasjoner av tiltak.

2.10.2 Søknadsfrister

I høringsnotatet ble det foreslått en felles søknadsfrist med søknad for produksjonstilskudd, 15. oktober.

Fylkesmannen i Nordland mener at når søknadsfristen sammenfaller med PT blir det et hardt press på forvaltninga i kommunen. Når man skal gjennomføre kontroll etter søknadsfristen, kan arealet fort ligge under snødekke. I Nordland er fristen i dag 20 august, 15 oktober blir derfor en dramatisk endring. Derfor er det vanskelig å kontrollere, særlig sett opp mot det nye kontrollregimet som tar sikte på måloppnåelse som parameter.

De ønsker videre en telledato for ordningen, slik at det er foretaket som disponerer arealet eller dyrene 31. juli som kan søke tilskudd. Samme frist bør gjelde for når miljøverdier skal være registret på arealet. Kommunene må kunne dokumentere miljøtilstand på arealene i vekstsesongen, og dokumentasjonen må kunne brukes i kontrollvirksomheten.

Landbruksdirektoratet viser til at de fleste fylker ønsker en søknadsfrist som sammenfaller med fristen for å søke produksjonstilskudd. Dette vil gjøre det enklere for kommunene å samkjøre saksbehandlingen, samtidig er det enklere for søkeren å forholde seg til én frist. Samtidig ser vi at søknadsfrist i midten av oktober kan gi enkelte utfordringer med tanke på stedlig kontroll av tilskuddene. Derfor åpner vi opp for at Fylkesmannen selv kan sette fristen mellom 1. august og 20 oktober.

Når det gjelder innspill på innføring av telledato og frist for miljøregistreringer, ser vi ikke behov for å operere med telledato så lenge det stilles krav til at foretaket disponerer arealet i søknadsåret. Ellers anser vi det

tilstrekkelig at miljøverdier registreres i forbindelse med søknadsregistreringen. Dette vil utgjøre et kontrollgrunnlag for kommunen.

Fylkesmannen i Rogaland mener at beitelagene bør ha frist 15. november. De har tidligere satt frist 1. november, men opplevde stort press på dispensasjonssøknader fordi man fortsatt drev med ettersanking. **Norges Bondelag** støtter dette. Det er en fordel om beitelaget kan ha en samling med medlemmene før søknadsfristen. **Fylkesmannen i Hordaland og Sogn og Fjordane** ber om at søknadsfristen settes til 10 eller 15 november for beitelagene slik det er i dag. Erfaringsvis bruker man noe tid på sankinga og å sammenstille tall for tapte dyr i løpet av beitesesongen.

Landbruksdirektoratet har på bakgrunn av høringsinnspillene endret søknadsfristen for beitelagene til 15. november for å begrense antall dispensasjonssøknader.

2.10.3 Dispensasjon

I høringsnotatet er det gitt adgang til dispensasjon dersom det foreligger «særlige tilfeller». I merknadene er det vist til at det bare kan gis dispensasjon til tiltak utenfor foretakets kontroll kan gi adgang til dispensasjon. Villedelse om søknadsfrist er ikke et «særlig tilfelle».

Fylkesmannen i Møre og Romsdal mener at det foreliggende utkastet til forskrift gir snever adgang til å gi dispensasjon, særlig med tanke på ekstraordinære situasjoner. Tørkesommer og behov for utvidet frist til gjødselspredning bør være til ettertanke og diskusjon.

Landbruksdirektoratet viser til at nettopp forhold som tørke og andre klimatiske forhold vil være utenfor foretakets kontroll, og dermed sortere under «særlige tilfeller». Dette kan presiseres nærmere i merknadene.

2.10.4 Kontroll

Fylkesmannen i Nordland skriver at det kan bli utfordrende for kommunen å kontrollere måloppnåelsen slik det er lagt opp til. Da er det enklere for kommunen å kontrollere om vilkårene er oppfylt, selv om enkelte av disse også kan være krevende å kontrollere. Det også uklart hvilket grunnlag kommunen har for å kunne sanksjonere med avkorting, hvis et foretak har fulgt alle vilkår og skjøtselsråd, selv om kommunen vurderer måloppnåelsen som ikke tilfredsstillende. Slik de vurderer det kan § 47, avkorting ved feilopplysninger, ikke benyttes i dette tilfellet. De mener derfor at kontroll av måloppnåelsen medfører derfor ingen forenkling. Fylkesmannen må heller utforme vilkår som ut fra tilgjengelig faglig kunnskap kan bidra til en god miljøeffekt, og som lar seg gjennomføre i praksis.

Landbruksdirektoratet viser til punkt 2.1.4 når det gjelder innføringen av skjøtselsråd. Vi mener at god veiledning er avgjørende for god måloppnåelse, og at ved å fokusere på helhetsinntrykket av skjøtselen har man mulighet til å vurdere om den har vært tilfredsstillende. Dette i kontrast til svært detaljerte vilkår i forskriften som kan være utfordrende å bevise at ikke er overholdt av søkeren for kommunen.

Viser også til at dersom måloppnåelsen ikke er tilfredsstillende, vil dette være en avslagsgrunn for tilskudd. Vurderingen blir da om skjøtselen er gjennomført slik at eksempelvis det biologiske mangfoldet i naturtypen blir ivaretatt eller forbedret. I etterfølgende kontroll kan sviktende måloppnåelse utgjøre grunnlag for tilbakebetaling av tilskudd, ved manglende oppfyllelse av vilkår for tilskudd.

2.10.5 Avkorting

I høringsnotatet ble det foreslått tilsvarende avkortingsbestemmelse som i forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd.

Miljødirektoratet ber om at man vurderer om ikke alle regelverksbrudd skal kunne gi grunnlag for avkorting, for eksempel brudd på vannressursloven.

Fylkesmannen i Buskerud, Østfold og Oslo og Akershus stiller spørsmål om det bør f.eks. også avkortingsprosent ved manglende gjødslingsplaner og plantevernjournal ligge i selve forskriften. Videre om det bør være en egen samleparagraf for avkorting?

Fylkesmannen i Agder mener at bestemmelsen bør være tilsvarende med forskrift om produksjon- og avløsertilskudd § 11 tredje ledd for avkorting ved manglende plantevernjournal - det skal stå *skal* i stedet for *kan*.

Fylkesmannen i Rogaland er enig at krav til avkorting av tilskudd ved manglende plantevernjournal og/eller gjødselplan inntas. Foretak som søker om miljøtilskudd har et økt ansvar for å ta nødvendige miljøhensyn i sin drift. Derfor foreslår de at det inntas følgende miljøkrav i avkortingsbestemmelsen: Dersom det foretas ulovlige inngrep som forringer kulturlandskapet skal tilskuddet avkortes og at ved brudd på forskrift om gjødselvarer mv. av organisk opphav skal tilskuddet avkortes.

Landbruksdirektoratet viser til at avkorting kan gis dersom foretaket uaktsomt eller forsettlig driver eller har drevet sin virksomhet i strid med annet regelverk for jordbruksvirksomhet. Hva som er «annet regelverk» må konkret vurderes opp mot regelverksbruddets art og sammenhengen dette har med jordbruksvirksomheten. Dette innebærer at brudd på miljøregelverk kan gi grunnlag for avkorting, fordi det har en direkte og nær sammenheng med jordbruksvirksomheten. Et annet eksempel er brudd på gjødselvarerforskriften eller dyrevelferdsregelverket til Mattilsynet. Imidlertid vil ikke et brudd på for eksempel veitrafikkloven kunne gi grunnlag for avkorting selv om regelverksbruddet kan knyttes opp mot jordbruksvirksomheten.

Avkortingsprosent vil følge av en konkret vurdering av overtredelsens grovhet og andre momenter, og hører hjemme i et rundskriv. Landbruksdirektoratet synes innspillet om en samleparagraf for avkorting er god, og har tatt dette til følge i endelig instruks.

Når det gjelder avkorting på grunnlag av manglende plantevernjournal anser man det riktig at avkorting alltid avhenger av en konkret vurdering, og det vil dermed være riktig å skrive «kan» fremfor «skal».

Landbruksdirektoratet synes at Fylkesmannen i Rogaland sitt forslag med avkorting på grunnlag av inngrep som forringer kulturlandskapet er interessant, men mener at man ikke har hjemmel til å avkorte tilskuddet på dette grunnlag. Dette er tiltak som er ikke er forbudte etter annet regelverk, og det er i så fall nødvendig å innta dette som grunnvilkår. Det gjøres ikke i den nåværende forskriftsmalen, men kan vurderes på et senere tidspunkt på om tiltak som forringe kulturlandskapet kan stilles som et vilkår på tilsvarende måte som i produksjonstilskuddsregelverket.

DEL II
INSTRUKS OM REGIONALE MILJØTILSKUDD I
JORDBRUKET

1 INSTRUKS OM REGIONALE MILJØTILSKUDD I JORDBRUKET

1.1 Instruksens innhold og oppbygging

I tråd med delegasjon gitt av Landbruks- og matdepartementet anmoder Landbruksdirektoratet fylkesmannen om å utarbeide forskrifter om regionale miljøtilskudd i henhold til denne instruks. Instruksens ligger til grunn for samarbeidet i det regionale partnerskapet og for samråd med fylkesorganisasjonene av Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Instruksens bestemmer utformingen av de regionale forskriftene, og er en mal for hvordan forskriftene skal se ut, og hva de skal inneholde. De regionale forskriftene som fastsettes i hvert fylke skal være i samsvar med delegering 23.11.2018 av myndighet til fylkesmannen etter jordloven § 18 gitt av Landbruks- og matdepartementet, kravene som fastsettes i de årlige jordbruksforhandlingene, og denne instruksens fastsatt av Landbruksdirektoratet.

Instruks for regionale miljøtilskudd i jordbruket består av innledningsvis forklaring av instruksens oppbygging og innhold. Videre følger kommentarer til hver enkelt tiltaksbestemmelse. Til slutt følger forskriftsmalen med tiltaksbestemmelser. Landbruksdirektoratet vil utarbeide en nynorsk versjon av instruksens. Miljøprogrammets strategidokument er det fylkesmannen i samråd med det regionale partnerskapet i hvert fylke som utarbeider.

I instruksens er det bestemt alle tiltak det kan søkes tilskudd for. I hver tiltaksbestemmelse er det angitt sentrale vilkår. Samtidig er det bestemt hvilke regionale tilpasninger fylkesmannen kan gjøre og hvilke tilpasninger fylkesmannen skal gjøre.

Det er nødvendig med regionale tilpasninger for enkelte tiltak. En regional tilpasning kan eksempelvis være at fylket bestemmer nærmere hva slags arealer gitte tiltak kan bli utført på. For eksempel er det behov for at fylkesmannen bestemmer hva slags type biologiske verdier man ønsker å ivareta regionalt gjennom tiltaket *Skjøtsel av biologisk verdifulle arealer*. Enkelte tiltak må i større grad tilpasses regionalt for å sikre tilfredsstillende målretting av tilskuddet. Et eksempel er tiltaket *Friarealer for gås i Trøndelag og Nordland*.

Instruksens legger derfor opp til at tiltakene kan tilpasses regionalt i de tilfeller hvor det er nødvendig for å sikre god målretting av tilskuddene. Samtidig er det gitt klare føringer på hva slike regionale tilpasninger kan gå ut på, for å sikre likebehandling og rettsikkerhet for den som søker tilskudd, samt en enklere forvaltning. I merknadene til bestemmelsene er det angitt klare formålsangivelser som setter rammer for vilkårene som kan stilles regionalt. Der det er satt tekst i kursiv er det åpnet for regionale tilpasninger, ellers skal teksten inntas som sådan i regional forskrift. Dersom en tiltaksbestemmelse henviser til en annen, er denne angitt i kursiv og klammeparentes for at nummerering skal bli riktig i henhold til den regionale forskriften.

Forvaltningens adgang til å stille vilkår til sine avgjørelser følger av den alminnelige vilkårs læren. Et hovedtrekk med vilkårs læren er at vilkårene som stilles må være proporsjonale med det formål som søkes oppnådd, og ikke være urimelig tyngende. Dette innebærer at de vilkårene som fastsettes regionalt ikke kan gå lengre enn formålet med tilskuddet. Slik blir formålsangivelsen i merknadene styrende for forvaltningens fortolkning av de regionale fastsatte bestemmelser. Merknadene vil også være sentrale ved utarbeidelsen av veiledningsmaterieil til søkere av miljøtilskudd.

1.2 Utforming av tiltaksbestemmelsen

I det følgende er det beskrevet i detalj hva som skal inntas i de regionale forskriftene.

Forskriften skal inneholde:

1. Tiltak og tiltaksklasser det gis tilskudd for

Med tiltak menes tiltakene slik de fremkommer av den nasjonale instruksen. Fylkene kan ikke lage egne tiltak eller tiltaksklasser.

Fylkesmannen står fritt til å velge ut hvilke tiltaksklasser som skal gjelde i regional forskrift, om ikke annet er bestemt. Tiltaksklasser er underkategorier for hvert tiltak, som angir nærmere avgrensning for tiltaket eller hvordan skjøtselen skal foregå. Tiltaksklassene kan ha ulik sats.

2. Områder eller arealer tiltaket gjelder for

Fylkesmannen må vurdere om det er behov for å avgrense tiltak til å gjelde gitte områder, eller om tiltaket kan tildeles tilskudd i hele fylket så fremt man oppfyller vilkårene. For noen tiltak *skal* fylkesmannen avgrense nærmere. Dette gjelder beite/slått av verdifulle jordbrukslandskap, skjøtsel av biologisk verdifulle arealer, skjøtsel av utvalgte naturtyper, friarealer for gås, tilrettelegging av hekke- og beiteområder for fugl, skjøtsel av kulturhistoriske viktige områder, samt alle tiltak under avrenning til vann med unntak av fangdam.

Utvelgelsen kan vises geografisk i kart eller angis som en områdebeskrivelse, f.eks. at tilskuddet kun kan gis til øyer eller setervoller. Det skal uansett fremgå tydelig av forskriften hvilke områder eller arealer foretaket kan søke tilskudd for.

3. Nærmere bestemmelser for tiltaket der det er bestemt at fylkesmannen skal eller kan fastsette disse

Det fremgår av hver enkelt paragraf om fylkesmannen *skal* fastsette nærmere bestemmelser for tiltaket. Bestemmelsene skal ikke gå lenger enn nødvendig for å oppnå formålet med tiltaket.

Videre fremgår det når fylkesmannen *kan* velge å fastsette nærmere bestemmelser. Regionale bestemmelser kan for eksempel være nødvendig for å målrette beitetilskuddene i fylkene. Varighet og tidspunkt for beiting kan tilpasses med regionale krav for å oppnå hensiktsmessig beitetrykk.

Fylkesmannen kan for de fleste tiltak sette nedre eller øvre grense for antall dyr, dekar, stykk eller meter det kan søkes tilskudd for. Dette er primært knyttet til budsjettensyn, men det kan også være tilfeller der det anses uhensiktsmessig å tildele tilskudd for foretak som gjennomfører tiltak i et lite omfang, eller der man ikke oppnår særlig økt miljøgevinst ved større omfang. Fylkesmannen kan også avgrense maksbeløp på utbetaling per tiltak eller for flere tiltak innenfor samme miljøtema.

4. Hvilke tilskudd som ikke kan gis på samme areal

Det er flere utfordringer med å avgrense hvilke tiltak som kan gis i kombinasjon på nasjonalt nivå. I instruksen er det derfor lagt opp til at det er fylkesmannen som må avgrense dersom flere tilskudd ikke kan gis på samme areal. Dette må i så fall angis som et ledd i den enkelte forskriftsbestemmelse. Eksempel: Det gis ikke tilskudd for [tiltak x] på samme areal hvor det gis tilskudd for [tiltak xx]. I mange tilfeller vil tiltak på samme areal være gjensidig utelukkende. En kan da se for seg at søker ikke vil være berettiget tilskudd for det ene tilskuddet. I noen tilfeller, er tildeling av tilskudd forutsatt at man har gjort et annet tiltak på arealet (for eksempel brenning av kystlynghei). Dette er da spesifisert i bestemmelsene i forskriftsmalen.

2 KOMMENTARER TIL BESTEMMELSENE

2.1 Kapitel 1 Generelle bestemmelser

Kommentarer til § 1 Formål

Formålsbestemmelsen angir formålene med tilskuddene under hvert miljøtema. De åtte miljøtemaene er kulturlandskap, biologisk mangfold, kulturminner og kulturmiljøer, friluftsliv, avrenning til vann, utslipp til luft, plantevern og miljøavtale. Prioriteringene som blir gjort regionalt skal forankres i disse miljøtemaene.

Kommentarer til § 2 Virkeområde

Forskriften gjelder i [navn på region] fylke.

Kommentarer til § 3 Grunnvilkår

For å oppfylle grunnvilkårene i § 3 a må følgende vilkår som må være oppfylt.

1. Tilskuddet tilfaller foretaket som har gjennomført tiltaket på arealer de disponerer i søknadsåret. Det er kun foretaket som har gjennomført tiltaket som kan søke om tilskudd. Ved at foretaket «disponerer» arealet, menes at man enten eier, har bruksrett til eller leier et areal for «vanlig jordbruksproduksjon». Et leieforhold bør kunne dokumenteres ved skriftlig leieavtale, men dette er ikke et krav. Ved tvil om foretakets rett til å disponere arealet, er det foretaket selv som har bevisbyrden for å dokumentere at man disponerer arealet.

2. Foretaket må drive «vanlig jordbruksproduksjon» på en eller flere landbrukseiendommer. Dette er en konkret landbruksfaglig vurdering og betyr at foretakets drift må være intensiv nok til å være berettiget produksjonstilskudd, jf. forskrift av 19. desember 2014 nr. 1817 om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket § 2.

Regionale miljøtilskudd gjelder som utgangspunkt drift av jordbruksarealer, og ved vurdering av hva som ansees som «vanlig jordbruk» skal det tas utgangspunkt i gjeldende kommentarrundskriv til produksjonstilskuddsforskriften kapittel 2.3.2 om «arealbaserte produksjoner».

3. Foretaket må være registret i Enhetsregisteret.

For å oppfylle grunnvilkåret i § 3 b må følgende vilkår være oppfylt:

- 1) Beitelaget må være registeret som samvirkeforetak eller forening i Enhetsregisteret. Brønnøysundregisteret krever i dag at beitelaget er registret som et samvirkeforetak. Imidlertid er det mange beitelag som fortsatt er registrert som forening. Disse kan også søke om tilskudd for drift, så fremt de oppfyller øvrige vilkår i bestemmelsen.
- 2) Driften av beitelaget skal ha til hovedformål å samarbeide om hensiktsmessige fellesløsninger innen beitebruk og god utnyttelse av utmarksbeite.

2.2 Kapittel 2 Kulturlandskap

Formålet med tiltakene under kulturlandskap er å ivareta jordbrukets kulturlandskap utover det en oppnår gjennom de nasjonale ordningene. Drift av bratt areal og drift av beitelag skal bidra til å opprettholde tradisjonell drift, mens beiting og slått av verdifulle jordbrukslandskap skal bidra til å ivareta mer spesielle kulturlandskapsverdier. Åkerholmer og gårdsdammer er særegne landskapselementer i jordbrukets kulturlandskap som bør ivaretas, også av hensyn til biologisk mangfold.

Kommentarer til § 4 Drift av bratt areal

Formålet med tilskuddet er å stimulere til drift av bratte arealer for å holde arealene i hevd og ivareta et åpent kulturlandskap.

Tilskuddet gis til fulldyrka og overflatedyrka areal, samt innmarksbeite. Bestemmelsen krever at det er drift på arealet slik som slått, høsting av korn eller andre vekster, eller at innmarksbeitet blir gjødslet og skjøttet ved pussing, fjerning av ugras mm. Beiting alene vil derfor ikke gi tilskudd. Tilskuddet kan også gis til drift av frukthager i bratt terreng.

Ved jordbruksoppgjøret i 2018 ble det bestemt at tilskudd for drift av bratt areal skal gis i alle fylker unntatt Østfold, Akershus, Vestfold og Finnmark, Jf. Prop. 94 s (2017-2018).

Tilskuddet kan ikke avgrenses til gitte områder, dvs. at tiltaksklassene *overflatedyrka og fulldyrka 1:3* og *overflatedyrka og fulldyrka 1:5* må benyttes i hele fylket. Fylkesmannen kan velge hvorvidt de øvrige tiltaksklassene skal nyttes.

Fylkesmannen kan avgrense nedre eller øvre grense for antall dekar per foretak som er tilskuddsberettiget.

Kommentarer til § 5 Drift av beitelag

Formålet med tilskuddet er å stimulere til samarbeid om beiting med sikte på god utnyttelse av beiteressurser i utmark og effektivt tilsyn med minst mulig tap av dyr. Slikt samarbeid kan gjelde tilsyn, sanking og ettersyn og vedlikehold av gjerder og installasjoner.

Tilskuddet utmåles per dyr som er sluppet på beite. Dette er en endring fra tidligere praksis, da utmålingen ble gjort på bakgrunn av antall innsanka dyr. Fylkesmannen kan fastsette nærmere bestemmelser om antall medlemmer i beitelaget, beitetrykk, krav om tilsyn og årlig rapportering om driften.

Kommentarer til § 6 Beiting av verdifulle jordbrukslandskap i innmark

Formålet med tilskuddet er å stimulere til beiting av verdifulle jordbruksarealer for å holde arealene i hevd, samt bevare et jordbrukspreget og åpent landskap.

Det kan gis tilskudd for fulldyrka- og overflatedyrka arealer, samt innmarksbeite, der beiting er det mest aktuelle tiltaket for å skjøtte arealene og holde vedlike kulturlandskapskvalitetene.

Med verdifulle jordbruksarealer menes jordbrukspåvirkede områder med kulturlandskapsverdier, skapt av langvarig, tradisjonell jordbruksdrift. Dette kan være verneområder, setervoller, Utvalgte kulturlandskap i jordbruket, Verdensarvområder, arealer uten veiforbindelser samt bygdenære områder. Tilskuddet skal gis til beite innenfor disse arealene.

Fylkesmannen skal fastsette i regional forskrift hvilke områder tiltaket gjelder for, herunder hva som skal regnes som verdifulle jordbruksarealer i fylket. Dette kan gjøres ved en geografisk angivelse av områdene,

og/eller ved å definere hvilke type jordbrukslandskap som regnes som verdifulle. For å sikre tilfredsstillende beitetrykk bør fylkesmannen fastsette nærmere bestemmelser om nedre/øvre grense for antall dyr.

Kommentarer til § 7 Beiting av verdifulle jordbrukslandskap i utmark

Formålet med tilskuddet er å stimulere til beiting i verdifulle jordbrukslandskap for å holde arealene i hevd, samt bevare et jordbrukspreget og åpent landskap. Beiting kan også ivareta kulturbetinget naturmangfold i utmark.

Med verdifulle jordbrukslandskap menes jordbrukspåvirkede områder med kulturlandskapsverdier, skapt av langvarig, tradisjonell jordbruksdrift. Dette kan være verneområder, setervoller, Utvalgte kulturlandskap i jordbruket, Verdensarvområder, fjellområder, arealer uten veiforbindelser samt bygdenære områder. Tilskuddet skal gis til beiting innenfor disse områdene/arealene.

Fylkesmannen skal fastsette i regional forskrift hvilke områder tiltaket gjelder for, herunder hva som skal regnes som verdifulle jordbrukslandskap i fylket. Dette kan gjøres ved en geografisk angivelse av områdene, og/eller ved å definere hvilke type jordbrukslandskap som regnes som verdifulle. Fylkesmannen kan også gi bestemmelse om varighet av beitingen.

Tiltaket vil kunne gjelde arealer med mer eller mindre tydelig avgrensing, og tilskuddsutmålingen er derfor satt ut fra antall dyr.

Kommentarer til § 8 Slått av verdifulle jordbrukslandskap

Formålet med tilskuddet er å stimulere til å holde verdifulle jordbruksområder i hevd og hindre gjengroing.

Tilskuddet kan gis til slått av fulldyrka eller overflatedyrka arealer.

Med verdifulle jordbrukslandskap menes jordbrukspåvirkede områder med kulturlandskapsverdier, skapt av langvarig, tradisjonell jordbruksdrift. Dette kan være verneområder, setervoller, Utvalgte kulturlandskap i jordbruket, Verdensarvområder, fjellområder, arealer uten veiforbindelser samt bygdenære områder. Tilskuddet gis til slått innenfor disse arealene.

Fylkesmannen må fastsette i regional forskrift hvilke områder tiltaket gjelder for, herunder hva som skal regnes som verdifulle jordbrukslandskap i fylket. Dette kan gjøres ved en geografisk angivelse av områdene, og/eller ved å definere hvilke type jordbrukslandskap som regnes som verdifulle.

Kommentarer til § 9 Skjøtsel av [åkerholmer og gårdsdammer]

Formålet med tilskuddet er å ivareta og hindre gjengroing av åkerholmer og gårdsdammer som er viktige kulturlandskapselementer og ofte har et rikt biologisk mangfold.

Tiltaket innebærer slått/rydding eller beiting. Med slått/rydding menes å fjerne gras og oppslag av vegetasjon for å beholde et åpent preg. Det er satt krav om at arealene ikke skal gjødsles siden de ofte har et rikt biologisk mangfold som kan være sårbare for gjødsel.

Overskriften i forskriftsmalen er utformet med tanke på at fylkesmannen kan velge ut hva det skal gis tilskudd for.

Forskrift om plantevernmidler §§ 19 og 20 setter forbud mot bruk av plantevernmidler på åkerholmer og tre meter fra overflatevann.

Fylkesmannen kan sette øvre grense for antall åkerholmer/gårdsdammer det kan gis tilskudd for, samt hvilke områder tilskuddet gjelder for i fylket.

2.3 Kapittel 3 Biologisk mangfold

Formålet med tiltakene under biologisk mangfold er å ivareta utvalgte og trua naturtyper og biologisk verdifulle arealer i jordbruket. Det er også et mål å tilrettelegge for fugl avhengige av hekking og beiting i tilknytning til jordbruksarealer.

Prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 gjelder ved enhver utøvelse av offentlig myndighet som kan berøre naturmangfoldet, herunder tildeling av tilskudd, jf. § 7. Disse paragrafene lovfester viktige miljørettslige prinsipper som er viktige ved spørsmål som berører naturmangfoldet, herunder krav til kunnskapsgrunnlag, før-var-prinsippet, økosystembasert tilnærming, forurensere betaler, samt krav til miljøforsvarlige teknikker. Imidlertid er det slik at dersom et tiltak har utelukkende positiv effekt på naturmangfoldet, er det ikke nødvendig å vurdere tiltaket opp mot prinsippene i naturmangfoldloven. Miljødirektoratet trekker opp eksempler som skjøtsel av utvalgte naturtyper som et eksempel der tiltaket har utelukkende positiv effekt.

Vurderinger etter naturmangfoldloven §§ 8-12 vil derimot kunne være aktuelle i en søknad om dispensasjon fra et vilkår som sikrer biologisk mangfold. Dersom en dispensasjon vil berøre naturmangfoldet, må følgelig vurderes opp mot de miljørettslige prinsippene. Henviser for øvrig til Miljødirektoratets [veileder](#) på dette feltet.

For jordbrukstiltak som utføres i utvalgte naturtyper er det meldeplikt etter naturmangfoldloven § 55. Det skal etter forskrift om utvalgte naturtyper § 5 utarbeides en handlingsplan for forvaltning, skjøtsel og andre tiltak for utvalgte naturtyper. Det er meldeplikt for alle tiltak som ikke beskrives i handlingsplanen, samt tiltak som kan endre karakteren eller omfanget av en utvalgt naturtype. For tiltak som i handlingsplanen angis som positive for naturtypen og på den måten bygger opp under naturtypens utbredelse og økologiske tilstand, gjelder ikke meldeplikten. Slått av slåttemark og beite av kystlynghei med riktig beitetrykk er typiske tiltak som er positive skjøtselstiltak for den utvalgte naturtypen. Derfor er det ikke meldeplikt etter naturmangfoldloven for tiltakene som det kan gis tilskudd for som gjelder skjøtsel av utvalgte naturtyper.

Kommentarer til § 10 Slått av [slåttemyr og slåttemark]

Formålet med tilskuddet er å stimulere til slått av de utvalgte naturtypene slåttemyr og slåttemark for å ivareta eller forbedre naturtypen.

Overskriften i forskiftsmalen er utformet slik at fylkesmannen kan velge ut hvilke naturtyper det skal gis tilskudd for.

Tiltaket gjelder arealer som er kartlagt og definert som utvalgt naturtype slåttemyr og/eller slåttemark (svært viktig og viktig), samt slåttemyr og/eller slåttemark av lokal verdi (lokalt viktig). Tiltaksklassene viser til verdsettingen av arealene – svært viktig, viktig og lokalt viktig.

Slåtten skal være gjennomført på en slik måte at naturtypens egenart og artsmangfoldet ivaretas eller forbedres. Fylkesmannen er ansvarlig for at skjøtelsråd er tilgjengelig for søkeren.

Kommentarer til § 11 Beiting av kystlynghei

Formålet med tilskuddet er å stimulere til at naturtypen kystlynghei blir ivaretatt gjennom beiting.

Tiltaket gjelder arealer som er kartlagt og definert som utvalgt naturtype kystlynghei (svært viktig, viktig), samt kystlynghei av lokal verdi (lokalt viktig). Tiltaksklassene viser til verdsettingen av arealene, tatt ut i fra Naturbase.

Det kan også gis tilskudd for arealer som ikke er registrert i Naturbase, dersom disse arealene er godt kartlagt og dokumentert av fylkesmannen før søknadsomgangen. Arealene må oppfylle kriteriene og verdsettingen

for tiltaksklassene for å kunne være berettiget tilskudd. Det forventes at disse arealene registreres i Naturbase innen rimelig tid.

Fylkesmannen kan bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for. Videre kan fylkesmannen kan bestemme lengde på beitesesongen og gi nærmere bestemmelser om beitetrykk.

Fylkesmannen er ansvarlig for at skjøtselsråd er tilgjengelig for søkeren.

Tilskuddet utmåles per dekar eller per dyr. Landbruksdirektoratet vil tilpasse søknad- og fagsystemet e-Stil slik at fylkesmannen kan bestemme hvorvidt tilskuddet skal utmåles per dekar eller per dyr.

Kommentarer til § 12 Brenning av kystlynghei

Formålet med tilskuddet er å stimulere til at områder med kystlynghei blir brent. Lyngbrenning er nødvendig for få en foryngelse av røsslyngen slik at kvaliteten på lyngbeitene opprettholdes, samt å hindre oppslag av busker og trær som beitedyrene ikke har holdt nede. Tilskuddet kan kun gis som et tilleggstilskudd for beiting av kystlynghei. Fylkesmannen fastsetter nærmere bestemmelser for tiltaket i regional forskrift.

Det presiseres at tilskuddet skal utbetales det året brenningen faktisk gjennomføres, for å underbygge formålet i forskriften om at man får tilskudd for aktiv gjennomføring av miljøtiltak.

Kommentarer til § 13 Skjøtsel av biologisk verdifulle arealer

Formålet med tilskuddet er å stimulere til slått eller beite av arealer med særlig verdi for plante- og dyrelivet, opparbeidet gjennom tidligere tiders jordbruksdrift.

Arealene skal ha dokumenterte biologiske verdier, for eksempel i Naturbase eller annen naturfaglig kartlegging. Dette kan for eksempel være regionalt viktige naturtyper eller arealer med trua arter som er avhengig av slått eller beite for å bli ivaretatt. Dersom fylkesmannen ønsker å gi tilskudd for trua naturtyper, skal § 14 benyttes.

Fylkesmannen er ansvarlig for at skjøtselsråd er tilgjengelig for søkerne.

Kommentarer til § 14 Skjøtsel av trua naturtyper

Formålet med tilskuddet er å stimulere til beite eller rydding og slått for å ta vare på trua naturtyper som er kulturbetinget. Trua naturtyper er definert etter Norsk rødliste for naturtyper 2018. Dette tiltaket vil kun gjelde trua naturtyper som er i jordbrukslandskapet, som er avhengig av slått/rydding eller beite for å bli ivaretatt.

Dette er arealer med særlig verdi for plante- og dyrelivet, opparbeidet gjennom tidligere tiders jordbruksdrift, som nå står i fare for å forsvinne. Eksempler på trua naturtyper i jordbrukslandskapet er seminaturlig eng, sørlig strandeng og boreal hei. Seminaturlig eng omfatter både naturbeitemark og hagemark. Selv om slåttemark inngår i kategorien «seminaturlig eng», skal ikke denne naturtypen inngå i dette tiltaket. De utvalgte naturtypene kystlynghei og slåttemark skal ivaretas gjennom egne tiltak, se §§ 10-12 etter denne instruksjonen.

Tiltak kan være beite, slått eller fjerning av fremmede skadelige arter ved rydding. Fjerning av fremmede skadelige organismer kan også gis gjennom SMIL-ordningen, men dette er midler som gis som et engangstiltak. Ofte kan forekomster av fremmede skadelige arter kreve årlig rydding for å holdes bukt med.

Arealer som inngår i dette tilskuddet skal være kartlagt og vist i Naturbase. Gode skjøtselsråd er viktige for å sikre ivaretagelse av den økologisk tilstanden til naturtypen. Fylkesmannen er ansvarlig for at skjøtselsråd er tilgjengelig for søkerne.

Kommentarer til § 15 Skjøtsel av styvingstrær

Formålet med tilskuddet er at styvingstrær, som er viktige for biologisk mangfold og som del av jordbrukets kulturlandskap, blir skjøttet og ivarettatt.

Med styving menes beskjæring av nye skudd på gamle styvingstrær. Det kan også gis tilskudd for styving av nyere trær når disse inngår i et miljø av eldre styvingstrær. Etablering av nye tær bare kan skje dersom det erstatter eldre styvingstrær som dør. Styvingen skal gjennomføres på en skånsom måte slik at trærnes særpreg og biologiske mangfold blir ivarettatt. Fylkesmannen er ansvarlig for at skjøtselsråd er tilgjengelige for søkerne.

Det presiseres at tilskuddet skal utbetales det året tiltaket faktisk gjennomføres, for å underbygge formålet i forskriften om at man får tilskudd for aktiv gjennomføring av miljøtiltak.

Fylkesmannen kan bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for i regional forskrift.

Kommentarer til § 16 Soner for pollinerende insekter

Formålet med tilskuddet er å bedre livsbetingelsene for ville pollinatorer i jordbrukslandskapet ved å ha et mangfold av vekster som kan øke tilgangen på næring for insektene. Tilskuddet er kompensasjon for kostnader ved frøblandinger, samt arbeidet med å så og skjømte sonene. Med skjøtsel menes beiting eller slått av arealene, samt vedlikehold ved såing der det trengs for å opprettholde et godt plantedekke. Ved tilsåing skal det brukes frøblandinger med arter som gir blomstring og nektarproduksjon gjennom hele pollinatorsesongen. Det er viktig at frøblandingene ikke innehar fremmede arter. Tilskuddet kan også gis til skjøtsel av allerede etablerte arealer som har en blanding av planter som gir næring for pollinatoren gjennom vekstsesongen.

Tiltaksklassen *høy sats* benyttes dersom sonen er etablert for pollinatorvennlige soner alene. Fylkesmannen bør sette minimumskrav for bredden på sonen.

Tiltaksklassen *lav sats* benyttes for pollinatorvennlige soner i kombinasjon med andre tiltak, eksempelvis grasdekt vannvei i åker, grasdekt sone i åker, kantsone i eng etc. Tilskuddet kommer da som påslag til det andre tiltaket. Dersom denne tiltaksklassen benyttes, skal bredden på sonen ha samme bredde som det andre tiltaket.

Fylkesmannen kan avgrense tilskuddet til nærmere bestemte områder, eksempelvis områder med ensidig korndyrking, hvor det kan være ekstra behov for å ivareta ville pollinatorer.

Tiltaket utmåles per meter. Stripper eller soner gir relativt sett større funksjonsareal for pollinatoren og er som regel enklere å tilpasse i praktisk drift. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall meter det kan gis tilskudd for.

Fylkesmannen er ansvarlig for at skjøtselsråd er tilgjengelig for søkerne. Viktige elementer i skjøtselsrådene vil være at sonene har blomstring gjennom vekstsesongen for å gi næring til pollinatoren. Periode for beiting og skjøtsel, samt metoder for slått, må tilpasses dette.

Kommentarer til § 17 Friarealer for gås i Trøndelag og Nordland

Formålet med tilskuddet er at hvitkinngås eller kortnebbgås kan beite på gras- eller kornarealer (fulldyrka eller overflatedyrka) uten å bli forstyrret eller jaget i beitesesongen. Tilskuddet gis som kompensasjon for ulempen som oppstår fra beitingen.

Fylkesmannen skal fastsette nærmere bestemmelser for ordningen, herunder områder tilskuddet skal gjelde for og krav til kartlegging av beitetrykk og vilkår for tilskuddet. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall dekar det kan gis tilskudd for. Tiltaksklasse «særlig tilrettelegging» gjelder der søker forplikter seg til definerte tiltak som øker grastilgangen for gåsa i beiteperioden.

Kommentarer til § 18 Tilrettelegging av hekke- og beiteområder for fugl

Formålet med tilskuddet er for å ivareta fugler som er avhengige av hekking og beiting i tilknytning til jordbruksarealer. Tilskuddet kan også gis for tilpassing av drift.

Arealene kan gjelde hekke- og beitelokaliteter for fugl generelt, eller avgrenses til bestemte trua arter som åkerrikse, vipe, sanglerke, storspove og svarthalespove. Nærmere bestemmelser for tiltaket fastsettes i regional forskrift. Tilskuddet skal ikke gis for å avsette beiteområder til vanlige jaktbare fuglearter som f.eks. grågås som vil gjøre tiltaket til en ren «erstatningsordning» for tapt avling. I utgangspunktet er tiltaket ment å ivareta sårbare fuglearter som er avhengige av hekking og beiting på gitte jordbruksarealer.

Arealer som kan motta tilskudd, må ha dokumentert verdi for mangfoldet av fugler.

To tiltaksklasser gir mulighet for å differensiere tilskuddet avhengig av nivå på vilkår for tilrettelegging og driftstilpassing for å ivareta ulike fuglearter. Eksempelvis kan lav tilrettelegging gis til beitelokaliteter generelt, mens høy tilrettelegging kan gis til ekstrainsats i jordbruksområder med trua fuglearter.

2.4 Kapittel 4 Kulturminner og kulturmiljøer

Formålet med tiltak under kulturminner og kulturmiljøer er å holde synlig spor i landskapet etter tidligere tiders jordbruksdrift og bosetting, slik som gravminner og rydningsrøyser, samt å bidra til å opprettholde tradisjonelle driftsformer som seterdrift.

Kommentarer til § 19 Drift av seter

Formålet med tilskuddet er å stimulere til drift av seteranlegg. Seterdrift med beitedyr bidrar til å holde arealer åpne, er gunstig for biologisk mangfold og viktig for formidling av tradisjon og kulturarv.

Produksjonen skal tilsvare minimum 45 liter kumelk eller 25 liter geitemelk i døgnet per seter som i dag tilsvare Tines leverandørvilkår.

Tilskuddet utmåles per seter, uavhengig om det er enkelt- eller felleseter. Tilskuddet blir fordelt mellom foretakene som deltar i en felleseter, ved at foretaket oppgir antall deltakere i søknaden. Samdrift regnes som ett foretak.

Setertilskuddene er forenklet fra tidligere ved at differensieringen etter oppholdstid er tatt bort. Minstekravet til produksjonsperiode er seks uker, jf. Prop 94 S (2017-2018). Alle fylkesmannsembeter skal legge til rette for tilskudd på minst 50 000 kroner per seter forutsatt produksjon av ku- eller geitemelk for egen foredling eller levert til meieri.

Fylkesmannen kan ikke avgrense tilskuddet til gitte områder i fylket.

Kommentarer til § 20 Besøksseter

Formålet med tilskuddet er å stimulere til aktiviteter på setre som formidler kultur og jordbrukstradisjoner, samt å stimulere til næringsvirksomhet som kan bidra til mer aktive setermiljø.

Fylkesmannen bør stille nærmere vilkår som kan gjelder krav til produksjon på setra, bevertning, formidling, overnatting eller kulturtilbud, samt krav til dokumentasjon av disse aktivitetene, i regional forskrift. Fylkesmannen kan også stille særlig krav til driftsperiode for besøksseter. Fylkesmannen må tilpasse satsen for tilskudd for om tilskuddet skal gis som et særlig tilskudd eller som et tillegg for tilskudd etter § *Drift av seter*. Tilskuddet utmåles per seter fordelt på antall deltakere.

Kommentarer til § 21 Skjøtsel av automatisk fredete kulturminner

Formålet med tilskuddet er å stimulere til skjøtsel av automatisk fredete kulturminner, for å holde de synlige i jordbrukets kulturlandskap.

Alle faste kulturminner fra før år 1537 er automatisk fredet etter kulturminneloven § 4 første ledd. Tiltaket gjelder alle typer automatisk fredete kulturminner som omtales i kulturminneloven § 4. Eksempler på automatisk fredete kulturminner er gravhauger, gravfelt, helleristninger, åkerreiner, gårdshauger, rydningsrøyser, boplasser, hustuffer og veifar.

Tiltaket innebærer skjøtsel i form av slått/manuell skjøtsel eller beiting. Skjøtselen skal ikke skade kulturminnet jf. kulturminneloven § 3. Tiltaket er ment for lokaliteter av automatisk fredete kulturminner som ikke kan utmåles per stykk. Eksempelvis vil gravminner måles inn enkeltvis hvis det er ett synlig på stedet, og som gravfelt hvis det er flere synlige som ligger i rimelig nærhet til hverandre.

Tilskuddet skal holde kulturminnet synlig i kulturlandskapet. Fylkesmannen kan stille krav til beitetrykk eller til størrelsen av arealet som skal skjøttes rundt kulturminnet. Fylkesmannen kan fastsette i regional forskrift hvilke områder tiltaket gjelder for. Dersom det er behov for å prioritere enkelte typer av automatiske fredete kulturminner, f.eks. gravfelt, er det satt inn bestemmelse her om at fylkesmannen kan avgrense tilskuddet etter dette.

Kriteriet er at kulturminnet skal grense til eller ligge på jordbruksarealer. Med «grense til» menes at kulturminnet ligger slik til at det er en naturlig del av jordbrukslandskapet som skjøttes. Det kan også ligge «på» jordbruksarealer, men vil ikke være del av produksjonsarealene og begrepet «grenser til» benyttes derfor i bestemmelsen. Som en ekstra beskyttelse har alle automatisk fredede kulturminner en sikringssone på minimum 5 meter i alle retninger rundt det fredede objektet. Tilskuddsberettiget areal inkluderer kulturminnets sikringssone, jf. § 6 i kulturminneloven.

Fylkesmannen er ansvarlig for at det foreligger nødvendige skjøtselsråd som er tilgjengelig for søkerne. Skjøtselsrådene skal bidra til at formålet med tilskuddet nås. Regional kulturminneforvaltning skal involveres i utformingen av rådene.

Kommentarer til § 22 Skjøtsel av enkeltstående automatisk fredete kulturminner

Formålet med tilskuddet er å stimulere til skjøtsel av enkeltstående automatisk fredete kulturminner, for å holde de synlige i jordbrukets kulturlandskap.

Alle faste kulturminner fra før år 1537 er automatisk fredet etter kulturminneloven § 4 første ledd. Tiltaket gjelder alle typer automatisk fredete kulturminner som omtales i kulturminnelovens § 4. Eksempler på automatisk fredete kulturminner er gravhauger, helleristninger, åkerreiner, gårdshauger, rydningsrøyser, boplasser, hustufter og veifar.

Tiltaket innebærer skjøtsel i form av slått/manuell skjøtsel eller beiting. Skjøtselen skal ikke skade kulturminnet jf. kulturminneloven § 3. Tilskuddet skal holde kulturminnet synlig i kulturlandskapet. Fylkesmannen kan stille krav til beitetrykk eller til størrelsen av arealet som skal skjøttes rundt kulturminnet. Fylkesmannen kan fastsette i regional forskrift hvilke områder tiltaket gjelder for. I tilfeller der det er behov for å prioritere enkelte typer av automatiske fredete kulturminner, f.eks. gravminner, er det satt inn bestemmelse her om at fylkesmannen kan avgrense tilskuddet etter dette.

Kriteriet er at det skal grense til eller ligge på jordbruksarealer. Med «grense til» menes at kulturminnet ligger slik til at det er en naturlig del av jordbrukslandskapet som skjøttes. Det kan også ligge «på» jordbruksarealer, men vil ikke være del av produksjonsarealene og begrepet «grenser til» benyttes derfor i bestemmelsen. Som en ekstra beskyttelse har alle automatisk fredede kulturminner en sikringssone på minimum 5 meter i alle retninger rundt det fredede objektet. Tilskuddsberettiget areal inkluderer kulturminnets sikringssone, jf. § 6 i kulturminneloven.

Fylkesmannen er ansvarlig for at det foreligger nødvendige skjøtselsråd som er tilgjengelige for søkerne. Skjøtselsrådene skal bidra til at formålet med tilskuddet nås. Regional kulturminneforvaltning skal involveres i utformingen av rådene.

Kommentarer til § 23 Skjøtsel av [steingjerder, bakkemurer, trerekker og alléer]

Formålet med tilskuddet er å stimulere til skjøtsel av kulturminner, for at de skal holdes vedlike og være synlige i kulturlandskapet.

Overskriften i forskriftsmalen er utformet slik at fylkesmannen kan velge ut hvilke nyere tids kulturminnene det skal gis tilskudd for.

Skjøtselen kan være slått, beiting eller rydding av vegetasjon rundt kulturminnet, samt vedlikehold av selve kulturminnet som trepleie eller mindre reparasjoner av bakkemurer/steingjerder. Skjøtselen skal ikke skade kulturminnet, jf. kulturminneloven § 3.

Kriteriet er at det skal grense til eller ligge på jordbruksarealer. Med «grense til» menes at kulturminnet ligger slik til at det er en naturlig del av jordbrukslandskapet som skjøttes. Det kan også ligge «på» jordbruksarealer, men vil ikke være del av produksjonsarealene og begrepet «grense til» benyttes derfor i bestemmelsen.

Fylkesmannen er ansvarlig for at det foreligger nødvendige skjøtelsråd. Skjøtelsrådene skal bidra til at formålet med tilskuddet nås. Regional kulturminneforvaltning skal involveres i utformingen av rådene.

Fylkesmannen kan bestemme områder der tilskuddet skal gis, samt nærmere avgrense hvilke typer kulturminner som skal være tilskuddsberettiget. Dette innebærer at man kan avgrense bakkemurer, steingjerder osv. etter nærmere kriterier.

For nyere tids kulturminner stilles det ikke krav om registrering i kulturminnebasen Askeladden. Foreløpig er svært få nyere tids kulturminner registrert i kulturminnedatabaser. Disse typene kulturminner er likevel viktige for kulturarven vår. Regional kulturminneforvaltning kan bistå i å avgjøre om nyere tids kulturminner har kulturhistorisk verdi i denne sammenheng.

Kommentarer til § 24 Skjøtsel av nyere tids rydningsrøyser

Formålet med tilskuddet er å stimulere til skjøtsel av rydningsrøyser som ikke er automatisk fredet, slik at de skal holdes vedlike og er synlige i kulturlandskapet.

Dette tilskuddet gjelder rydningsrøyser som er fra etter år 1537, altså som ikke er automatisk fredete. Automatisk fredete rydningsrøyser kan få tilskudd gjennom «skjøtsel av automatisk fredete kulturminner». Skjøtselen kan både være slått, beiting eller rydding av vegetasjon rundt rydningsrøyser. Skjøtselen skal ikke skade kulturminnet jf. kulturminneloven § 3.

Rydningsrøyser er svært karakteristiske elementer i jordbrukslandskapet. Selv om de kan være vanskelig å tidfeste, vitner de om ulike faser og driftsformer i jordbrukshistorien. For å skille ut rydningsrøyser av kulturhistorisk interesse fra «moderne» røyser er det et krav om at de skal være registrert i kulturminnebasen Askeladden. Det er ikke satt krav på alder av rydningsrøysa ut over dette.

Kriteriet er at rydningsrøysa skal grense til eller ligge på jordbruksarealer. Med «grense til» menes at kulturminnet ligger slik til at det er en naturlig del av jordbrukslandskapet som skjøttes. Det kan også ligge «på» jordbruksarealer, men vil ikke være del av produksjonsarealene og begrepet «grense til» benyttes derfor i bestemmelsen.

Fylkesmannen er ansvarlig for at det foreligger nødvendige skjøtelsråd. Skjøtelsrådene skal bidra til at formålet med tilskuddet nås. Regional kulturminneforvaltning skal involveres i utformingen av rådene.

Fylkesmannen kan bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for i regional forskrift. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall rydningsrøyser det kan gis tilskudd for.

Kommentarer til § 25 Skjøtsel av kulturhistoriske områder

Formålet med tilskuddet er å stimulere til områdeskjøtsel i form av beiting, slått eller rydding av vegetasjon for å opprettholde viktige kulturhistoriske jordbruksområder.

Med viktige kulturhistoriske jordbruksområder menes kulturlandskap eller kulturmiljø med særskilt kulturhistoriske verdier. Eksempel på slike områder er Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse

(KULA), områder fredet etter kulturminneloven, områder utvalgt etter kommunale og regionale kulturminneplaner m.fl. Fylkesmannen skal bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for i regional forskrift. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall dekar det kan gis tilskudd for.

Fylkesmannen er ansvarlig for at det foreligger nødvendige skjøtselsråd. Skjøtselsrådene skal bidra til at formålet med tilskuddet nås. Regional kulturminneforvaltning skal involveres i utformingen av rådene.

2.5 Kapittel 5 Friluftsliv

Formålet med tilskudd under *friluftsliv* er å ivareta allmenhetens tilgang og å bidra til å opprettholde en «grønn infrastruktur» i jordbrukets kulturlandskap.

Kommentarer til § 26 Vedlikehold av turstier i jordbrukslandskapet

Formålet med tilskuddet er å holde turstier i jordbruksområder åpne og tilgjengelige.

Tilskuddet gis til turstier som grenser til eller ligger på jordbruksarealer. Med jordbruksarealer menes fulldyrka jord, overflatedyrka jord eller innmarksbeite. Tilskuddet gis kun til strekningen av stien som går over jordbruksarealer.

Med vedlikehold menes å holde vegetasjonen nede og stien åpen og tilgjengelig. Stien skal være godt merket og eventuelt skiltet i terrenget. Adkomst, porter, gjerdeklyv og annen tilrettelegging skal vedlikeholdes ved behov.

Tilskudd for *etablering* av turstier kan tildeles etter Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL). Registrering av turstien på kart osv. kan settes som et vilkår ved etablering. Fylkesmannen bør se på tilskudd for etablering av stier etter SMIL i sammenheng med tilskudd for vedlikehold etter regional forskrift.

Fylkesmannen kan fastsette nærmere bestemmelser for tiltaket, herunder avgrense hvilke områder tilskuddet skal gjelde og nedre eller øvre grense for antall meter det kan gis tilskudd for. Et aktuelt vilkår kan f.eks. være registrering i Nasjonal database for tur og friluftsruter: <https://kartverket.no/geodataarbeid/Temadata/Nasjonal-database-for-tur--og-friluftsruter/>

2.6 Kapittel 6 Avrenning til vann

Formålet med tilskuddene under avrenning til vann er å redusere avrenning av næringsstoffer og partikler til vassdrag og kyst. Tiltakene er viktig for å bidra til at målene etter vannforskriften nås.

Ut fra tilstand i vannforekomstene og grad av potensiell negativ påvirkning fra jordbruk, må fylkesmannen velge ut og definere områder som er prioritert for å motta høyere satser for avrenningstiltak. Andre områder kan også motta tilskudd, men vil ikke ha samme behov for høy tiltaksgjennomføring ut i fra tilstanden i vannforekomstene. «Prioriterte områder» og «andre områder» må være klart definert av fylkesmannen. Inndelingen «prioriterte områder» og «andre områder» gjelder for alle tiltakene under kapittel seks, unntatt fangdammer.

Kommentarer til § 27 Ingen jordarbeiding om høsten

Formålet med tilskuddet er å stimulere til at åkerarealer ikke blir jordarbeidet om høsten, etter siste høsting.

Plantedeckket som blir stående igjen (stubb) til 1. mars, beskytter mot erosjon i vinterhalvåret. Dette er et viktig tiltak for å hindre jordtap og avrenning av næringsstoffer. Det gis ikke miljøtilskudd for arealer med grasgjenlegg. Eng og radkulturer omfattes ikke av ordningen.

Bestemmelsen om halmbrenning gjelder kun de arealene som ikke blir jordarbeidet.

Tilskuddet kan gis til arealer i alle erosjonsrisikoklasser innenfor «prioriterte områder» og «andre områder».

Kommentarer til § 28 Gras på arealer utsatt for flom og erosjon

Formålet med tilskuddet er å stimulere til bruk av flerårige vekster på åkerareal som er spesielt utsatt for erosjon og flom.

Flerårige vekster gir bedre beskyttelse mot tap av jord og næringsstoffer enn åpen åker. Dette forutsetter imidlertid at vekstene er godt etablert. Med «godt etablert» menes der plantene har utviklet god rotstruktur og er godt synlige over jorda, med et jevnt og tett plantedekke. Med flerårige vekster menes planter som kan leve i flere år. Vekstene bør fortrinnsvis overleve vinteren og gi god beskyttelse hele året.

Tilskuddet kan søkes om hvert år det ligger flerårige vekster på åkerarealene. Arealene kan med fordel ligge minst tre år før fornying.

Fylkesmannen skal definere hvilke arealer som er flomutsatt og hvilke arealer som er erosjonsutsatt.

Kommentarer til § 29 Ingen jordarbeiding på flomutsatte arealer

Formålet med tilskuddet er å stimulere til å avstå fra jordarbeiding i områder som er særlig utsatt for flom. Dette skal hindre jordtap og avrenning av næringsstoffer.

Fylkesmannen må definere flomutsatte områder i regional forskrift før søknadsomgangen.

Tilskuddet gis som tillegg til ingen/utsatt jordarbeiding. Det er lagt opp til at tiltaket kan gis som tillegg til «ingen jordarbeiding» fordi det i mange tilfeller kan være flomutsatte arealer i erosjonsklasse 1 og 2 som ellers har lavere tilskuddssatser. Flomutsatte arealer har imidlertid stor risiko for avrenning av næringsstoffer og det kan være behov for ekstra stimulering for at disse arealene ikke blir jordarbeidet.

Fylkesmannen fastsetter også periode for når jordarbeiding ikke skal skje, ut ifra når på året det er størst flomfare på de aktuelle arealene. Fylkesmannen kan imidlertid ikke sette tidligere frist enn 1. mars, ettersom

tiltaket forutsetter at foretaket også søker tilskudd for «ingen jordarbeiding om høsten». Fylkesmannen definerer arealene som tilskuddet gjelder for i regional forskrift.

Kommentarer til § 30 Direktesådd høstkorn

Formålet med tilskuddet er å stimulere til at høstkorn blir sådd uten at arealet blir jordarbeidet før såing etter høsting av årets avling. Dette kan bidra til redusert jord- og næringsstofftap fra arealene. Fylkesmannen definerer arealene som tilskuddet gjelder for i regional forskrift.

Kommentarer til § 31 Såing av fangvekst

Formålet med tilskuddet er å stimulere til bruk av fangvekster for å beskytte jordoverflaten mot avrenning av jord og næringsstoffer, samt å binde overskudd av fosfor og nitrogen i vekstene.

Tiltaket innebærer såing av fangvekster som underkultur i annen avling, for å gi bedre beskyttelse mot erosjon og næringsstofftap enn det en oppnår med ingen jordarbeiding alene. I tillegg kan fangvekstene ta opp overskudd av næringsstoffer fra arealet. Dette forutsetter imidlertid at vekstene er godt etablert. Med «godt etablert» menes der plantene er godt synlige over jorda med et jevnt og tett plantedekke.

Med fangvekster (undersådd dekkvekst) menes her en vekst som i utgangspunktet konkurrerer minimalt med hovedveksten, men som etablerer seg godt etter at hovedveksten er høstet. Fangveksten vil da få et tett plantedekke, med god rotstruktur, som beskytter jorda og tar opp næringsstoffer fra dypere jordlag. Det bør ikke sås belgvekster i ren bestand.

Tilskudd for undersådd fangvekst kan gis som et tillegg til tilskudd for utsatt jordarbeiding på samme areal. Fylkesmannen definerer arealene som tilskuddet gjelder for i regional forskrift.

Kommentarer til § 32 Fangvekster sådd etter høsting

Formålet med tilskuddet er å stimulere til bruk av fangvekster for å beskytte jordoverflaten mot avrenning av jord og næringsstoffer, samt å binde overskudd av fosfor og nitrogen i vekstene.

Tiltaket innebærer såing av fangvekst straks etter høsting av tidligkulturer av grønnsaker, poteter eller rotvekster. Fangvekster gir bedre beskyttelse mot tap av jord og næringsstoffer enn åpen åker etter høsting av grønnsaker, poteter og rotvekster. I tillegg kan fangvekstene ta opp overskudd av næringsstoffer fra arealet. Dette forutsetter imidlertid at vekstene er godt etablert. Med «godt etablert» menes der plantene har utviklet god rotstruktur og er godt synlige over jorda med et jevnt og tett plantedekke

Med fangvekster (sådd etter høsting) menes her vekster som vokser raskt etter såing og som etablerer seg godt før vinteren med røtter som armerer jorda og som kan ta opp næringsstoffer fra dypere lag. Det bør ikke sås belgvekster i ren bestand.

Fylkesmannen definerer arealene som tilskuddet gjelder for i regional forskrift.

Ved dyrking av tidligvekster kan fylkesmannen fastsette en annen frist for jordarbeiding, etter 20. oktober. Med tidligvekster menes vekster som høstes før 1. juli.

Kommentarer til § 33 Grasdekte vannveier og grasstriper i åker

Formålet med tilskuddet er å stimulere til flerårig grasdekke i drag på åpen åker og på tvers av fall i lange hellinger som er særlig utsatt for erosjon.

Med dråg menes forsenkninger i åkeren, der vannet ledes etter nedbør. Her vil det i mange tilfeller skje konsentrert overflateavrenning og det er viktig med et grasdekke som har et velutviklet rotsystem som forhindrer jord- og næringsstofftap. Flerårig grasdekke på tvers av fall i lange hellinger kan være aktuelt der det er problemer med jordtap og erosjon inne på åkeren. Grasdekket reduserer vannhastigheten og graving fra overflatevannet i åkeren, i tillegg til å holde bedre på jordsmonnet under selve grasdekket. Her er det ikke krav om å avstå fra gjødsling eller sprøyting, ettersom arealet ligger inne på produksjonsarealet. Det er heller ikke satt krav om høsting, siden minimumsbredde kun er to meter og det kan være utfordrende å høste et slikt areal. Det er ikke like avgjørende å fjerne næringsstoffene som tas opp i grasdekket fra slike arealer, da arealene ikke skal grense til vann eller vassdrag.

Fylkesmannen definerer arealene som tilskuddet gjelder for i regional forskrift.

Kommentarer til § 34 Grasdekt kantsone i åker

Formålet med tilskuddet er å stimulere til etablering av flerårig grasdekke langs kanten mot vassdrag på arealer som er utsatt for erosjon og næringsstoffavrenning.

For å hindre forurensning av vann, er det ikke tillatt med gjødsling eller sprøyting. Det er også satt krav om slått, beting eller pussing. Det er en fordel om grasdekket fjernes for å holde tilbake næringsstoffene. Mange foretak vil ikke ha utstyr for høsting og det tillates derfor at arealet pusses.

Sonen skal ha minimum bredde på åtte meter målt fra vassdragets normalvannstand. Dette inkluderer sonen på to meter som er satt som et vilkår etter forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket § 4 siste ledd, siste punktum. Avstanden på åtte meter er satt fordi det ikke er et vilkår etter denne forskriften å søke om produksjonstilskudd. Dermed blir det ikke riktig å henvise til annet regelverk som er avhengig av søknad. Det er derfor presisert at minimum seks meter av sonen må være etablert på fulldyrka eller overflatedyrka areal.

Fylkesmannen definerer arealene som tilskuddet gjelder for i regional forskrift.

Kommentarer til § 35 Kantsone i eng

Formålet med tilskuddet er å stimulere til at arealer der det dyrkes flerårige urte-/grasvekster til fôr og som grenser mot vassdrag, ikke blir gjødslet eller sprøytet.

For å hindre forurensning av vann, er det ikke tillatt med gjødsling eller sprøyting. Det er også satt krav om høsting, for at næringsstoffene som tas opp i grasdekket blir fjernet fra arealet og ikke lekker ut til vann og vassdrag. Tilskuddet kan gis årlig fra det året grasdekket er etablert. Tiltaket omfatter ikke innmarksbeite.

Sonen skal ha minimum bredde på seks meter målt fra vassdragets normalvannstand. Fylkesmannen kan fastsette en smalere sone, minimum fire meter, ut fra en vurdering av arronderings- og miljøhensyn. Dette inkluderer sonen på to meter som er satt som et vilkår etter forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket § 4 siste ledd siste punktum. Avstanden på seks meter er satt fordi det ikke er et vilkår etter forskriften å søke om produksjonstilskudd, derfor blir det uheldig å henvise til annet regelverk som er avhengig av søknad. Det er derfor presisert at minimum fire meter av sonen må være etablert på fulldyrka eller overflatedyrka areal.

Fylkesmannen velger ut arealene som tilskuddet gjelder for i regional forskrift.

Kommentarer til § 36 Fangdam

Formålet med tilskuddet er å stimulere til at fangdammer utgjør et effektivt rensiltak og at vegetasjon i tilknytning til fangdammene blir skjøttet.

Tilskuddet skal kompensere for bortfall av produksjonsareal. Tilskuddet kan derfor bevilges årlig forutsatt at fangdammen har tilfredsstillende renseseffekt.

Effekten av dammen går ned etter hvert som sedimentasjonskammeret blir fylt opp, og dammen skal derfor tømmes ved behov.

Arealet rundt fangdammen som det gis tilskudd for, beregnes ut fra vannspeilet og inkluderer kantvegetasjon og vegetasjonsfilter. Plantevernforskriften regulerer tillatt sprøyteavstand til fangdammen.

2.7 Kapittel 7 Utslipp til luft

Formålet med tilskuddene under utslipp til luft er å stimulere til gjødslingsmetoder som gir redusert utslipp av ammoniakk og lystgass.

Kommentarer til § 37 Spredning av husdyrgjødsel om våren og eller i vekstsesongen

Formålet med tilskuddet er å stimulere til at husdyrgjødsel og biorest blir spredd på mest mulig gunstig tidspunkt. Dette er viktig for å få best mulig opptak av næringsstoffene i avlingene, og redusere forurensning av vann og utslipp til luft.

Tiltaket innebærer at all husdyrgjødsel som foretaket bruker på sitt jordbruksareal skal spres om våren eller i vekstsesongen. Fylkesmannen kan fastsette datofrist for når gjødsla skal være spredd. Det kan ikke gis tilskudd dersom deler av gjødselmengden fra foretaket blir spredd på annet jordbruksforetak etter fristen for miljøvennlig spredning.

Foretaket skal ha skiftenoteringer som viser sprededato og gjødselmengde spredd per dekar.

Arealet skal høstes ved slått eller beiting etter spredning. Dette utelukker at høstkorn er omfattet av ordningen. Tilskuddet gjelder spredning på alle typer godkjent spredeareal etter *Forskrift om gjødselvarer m.v. av organisk opphav*.

Foretak som mottar dette tilskuddet kan ikke samtidig motta tilskudd for nedlegging, nedfelling eller rask nedmolding, siden disse øvrige tiltakene alene må innebære at storparten av gjødsla spres vår/vekstsesong.

Fylkesmannen kan bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for i regional forskrift.

Kommentarer til § 38 Spredning av husdyrgjødsel ved nedfelling eller nedlegging

Formålet med tilskuddet er å stimulere til at husdyrgjødsel og biorest blir lagt rett ned på jorda (nedlegging) eller blandet direkte i jordsmonnet (nedfelling) i stedet for tradisjonell breispredning med gjødselkanon eller lignende.

Nedlegging og nedfelling motvirker tap av ammoniakk til lufta og er også gunstig med hensyn til vannmiljø. Foretaket skal ha gjødslingsplan og skiftenoteringer som viser sprededato og gjødselmengde spredd per dekar.

Arealet skal høstes ved slått eller beiting etter spredning. Fylkesmannen kan fastsette datofrist for når gjødsla skal være spredd.

Fylkesmannen kan bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for i regional forskrift.

Kommentarer til § 39 Spredning av husdyrgjødsel med rask nedmolding

Formålet med tilskuddet er å stimulere til at husdyrgjødsel og biorest blir blandet inn i jordsmonnet raskt etter spredning.

Dette bidrar til å redusere tap til luft (ammoniakk) fra gjødsla, og gi større næringsverdi for plantene. Foretaket skal ha gjødslingsplan og skiftenoteringer som viser sprededato, gjødselmengde spredd per dekar og tidspunkt for nedmolding.

Arealet skal høstes ved slått eller beiting etter spredning. Dette utelukker at høstkorn er omfattet av ordningen. Fylkesmannen kan fastsette datofrist for når gjødsla skal være spredd.

Fylkesmannen kan bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for i regional forskrift.

Kommentarer til § 40 Spredning av husdyrgjødsel med tilførselsslange

Formålet med tilskuddet er å stimulere til bruk av tilførselsslager for spredning av husdyrgjødsel og bioest for å redusere jordpakking.

Redusert jordpakking kan gi bedre avlinger på grunn av god jordstruktur for planterøttene og lavere lystgasstap på grunn av bedre infiltrasjon av vann. Bruk av tilførselsslanger har effekt som selvstendig tiltak, men tilskuddet bør knyttes opp mot at gjødsla spres på en miljøvennlig måte. Tiltaket skal derfor gis som et tillegg til de enkelte gjødseltiltakene.

Fylkesmannen kan bestemme at tilleggstilskuddet ikke skal gis i alle kombinasjoner av tiltakene for miljøvennlig spredning.

2.8 Kapittel 8 Plantevern

Formålet med tilskuddene under plantevern er å stimulere til bruk av andre metoder for ugrasbekjempelse enn bruk av kjemiske plantevernmidler.

Kommentarer til § 41 Ugrasharving i åker

Formålet med tilskuddet er å stimulere til harving for å fjerne ugras i stedet for bruk av plantevernmidler.

Tiltaket omfatter ugrasharving i korn og annet frø til modning. Krav om plantevernjournal ligger i forskrift om plantevernmidler og omfatter bruk av integrerte metoder.

Kommentarer til § 42 Ugrasbekjempelse i radkulturer

Formålet med Tilskuddet er å stimulere til metoder for å fjerne ugras uten bruk av plantevernmidler.

Tiltaket innebærer mekanisk bekjempelse (radrensing, lusing eller hypping i radkulturer) eller flammebehandling. Krav om plantevernjournal ligger i forskrift om plantevernmidler og omfatter bruk av integrerte metoder. Damping inngår ikke i tilskuddet.

2.9 Kapittel 9 Miljøavtale

Kommentarer til § 43 Miljøavtale

Formålet med tilskuddet er å stimulere til at foretak gjennomfører flere miljøtiltak, som i kombinasjon gir større miljøgevinst enn enkelttiltak.

Tiltakene i miljøavtalen skal være definert av fylkesmannen i regional forskrift. Tiltakene som kan inngå i miljøavtalen skal bestå av tiltak fastsatt i denne instruksen. Miljøavtalen kan i tillegg inneha ekstra krav som styrker miljøeffekten. Aktuelle krav i slike miljøavtaler vil kunne være knyttet til for eksempel spredetidspunkt for husdyrgjødsel, redusert gjødsling under norm eller ytterligere skjøtselskrav.

Hittil er miljøavtale knyttet til tiltak for å redusere avrenning i utsatte områder. Miljøavtale er nå utvidet til også å kunne gjelde tiltak innen utslipp til luft, miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel og biologisk mangfold.

Det er to tiltaksklasser (trinn 1 og trinn 2), som gir mulighet for å differensiere miljøtilskuddet ut fra nivå på vilkår eller typer drift. Fylkesmannen skal bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for i regional forskrift.

2.10 Kapittel 10 Generelle bestemmelser

Kommentarer til § 44 Utmåling og utbetaling av tilskudd

Fylkesmannen fastsetter årlig satser for tilskuddene etter samråd med fylkeslagene i Norges Bondelag og Norsk Bonde- og småbrukarlag. Fylkesmannen fastsetter foreløpige satser som kan justeres for å tilpasse forbruket til bevilgingen.

Av annet ledd følger det at tilskudd kun skal gis det året tiltaket blir gjennomført.

Kommentarer til § 45 Søknad

Foretak som søker tilskudd skal benytte søknadsskjema fastsatt av Landbruksdirektoratet. Søknadsfristen er 15. oktober. Det er imidlertid åpnet for at fylkesmannen kan sette en egen frist i tidsrommet 1. august til 20. oktober. For beitelag som søker tilskudd etter [*§ Drift av beitelag*] er fristen 15. november.

Kommentarer til § 46 Administrasjon, dispensasjon og klage

Første ledd angir at kommunen fatter vedtak om miljøtilskudd i førsteinstans.

Fylkesmannen kan i særlige tilfeller dispensere fra bestemmelsene i forskriften. Dispensasjon skal kun gis dersom det er særlig tilfeller av forbigående art som gjør at foretaket som søker tilskudd ikke oppfyller vilkårene for tilskudd. For eksempel vil sykdom eller andre uforutsette hendelser utenfor foretakets kontroll være «særlige tilfeller» som vil gi grunnlag for å fatte vedtak om dispensasjon. At man er i villfarelse om søknadsfrist etc. er ikke et slikt særlig tilfelle. Andre uforutsette hendelser utenfor foretakets kontroll kan eksempelvis være klimatiske forhold som gjør det umulig å gjennomføre tiltaket innenfor angitt frist.

Ved søknad om dispensasjon fra vilkår knyttet til miljø for eksempelvis tiltak under miljøtema biomangfold, må en ta stilling til om en dispensasjon kan gis i tråd med prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12. Se nærmere omtale om dette under kapittel 3 biomangfold.

Tredje ledd angir at vedtak fattet av kommunen kan påklages til fylkesmannen. Vedtak fattet av fylkesmannen i første instans kan påklages Landbruksdirektoratet.

Kommentarer til § 47 Opplysningsplikt og kontroll

Søker av tilskudd plikter å gi alle opplysninger som kommunen, fylkesmannen og Landbruksdirektoratet finner nødvendig for å kunne forvalte ordningen.

Kommunen, fylkesmannen og Landbruksdirektoratet kontrollerer at utbetaling av tilskudd er riktige. Søker plikter å utlevere all bokføring, korrespondanse og opptegetninger som vedkommer tilskuddet. Opplysninger gitt i forbindelse med søknad om tilskudd kan også kontrolleres ved telling og måling på de eiendommer som foretaket benytter i driften.

Kommentarer til § 48 Avkorting

Det er laget en samlet bestemmelse om avkorting som samler ulike grunnlag for avkorting av tilskudd. Avkorting etter første ledd gjelder foretakets uaktsomme eller forsettlige overtredelser.

a) drevet eller driver sin virksomhet i strid med annet regelverk for jordbruksvirksomhet

Dette gjelder konstaterte overtredelser av regelverk som har sammenheng med jordbruksvirksomheten. Overtredelser etter lov eller forskriftsverk som er hjemlet i jordlova, typisk nydyrkingsforskriften, gjødselvareforskriften, dyrevelferdsloven med tilhørende forskriftsverk vil kunne gi grunnlag for avkorting. Også lovovertridelser som er knyttet til virksomheten etter for eksempel forurensningsloven eller kulturminneloven kan gi grunnlag for avkorting av tilskuddet. Det må konkret vurderes sammenhengen mellom overtredelsen og det som det er søkt tilskudd for.

Videre kan også tilskuddet avkortes dersom foretaket har oppgitt feil opplysninger i søknad, brutt bestemmelser i forskrift om gjødselplanlegging eller mangler eller har mangelfull journal over plantevernmidler. Landbruksdirektoratet kommer nærmere tilbake med omtale av praktisering rundt avkorting av tilskudd i rundskriv.

Kommentarer til § 49 Tilbakebetaling og renter mv.

Dersom foretaket som følge av manglende oppfyllelse av vilkår i denne forskriften eller av andre grunner har mottatt en utbetaling som ikke er berettiget, kan det feilutbetalte beløpet kreves tilbakebetalt fra mottakeren eller motregnes i senere utbetaling av tilskudd. Tilsvarende gjelder differansen mellom utbetalt beløp og redusert tilskudd som følge av vedtak om avkorting etter [§ XX Avkorting av tilskudd].

For tilbakebetalingskrav kan det kreves renter når kravet ikke innfris ved forfall. Ved grov uaktsomhet eller forsett kan renter kreves fra tidspunktet for utbetalingen av det urettmessige tilskuddet. Størrelsen på renten følger rentesatsen fastsatt med hjemmel i lov 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m.

Krav fra offentlig myndighet som utspringer av foretakets jordbruksvirksomhet kan motregnes i senere utbetalinger av tilskudd til foretaket.

Fylkesmannen må sette inn paragrafnummer for *Avkorting av tilskudd* fra regional forskrift.

Kommentarer til § 50 Ikrafttredelse

Fylkesmannen må her sette inn dato for når forskriften trer i kraft og navn for tidligere regional forskrift som oppheves.

3 FORSKRIFTSMAL

Forskrift om regionale miljøtilskudd i jordbruket, [navn på region].

Tittel: «Forskrift om regionale miljøtilskudd i jordbruket, [navn på region].»

Hjemmel «LOV-1995-05-12-23-§3, LOV-1995-05-12-23-§18, delegering 23.11.2018 av myndighet til fylkesmannen etter jordloven § 18 gitt av Landbruks- og matdepartementet»

Kapittel 1 Innledende bestemmelser

§ 1 Formål

Formålet med tilskudd etter forskriften er å bidra til å ivareta jordbruket sitt kulturlandskap, biologisk mangfold, kulturmiljøer og -minner, tilgjengelighet i jordbrukslandskapet, samt redusere bruk av plantevernmidler og utslipp til luft og avrenning til vann fra jordbruket.

§ 2 Virkeområde

Forskriften gjelder i [navn på region] fylke.

§ 3 Grunnvilkår

Tilskudd etter denne forskriften kan gis til

- a) foretak som har gjennomført tiltak på arealer de disponerer i søknadsåret. Foretaket må drive vanlig jordbruksproduksjon på én eller flere landbrukseieendommer, og må være registrert i Enhetsregisteret.
- b) beitelag kan søke tilskudd for drift etter [§ Drift av beitelag]. Med beitelag menes i denne forskriften sammenslutninger som er registret som samvirkeforetak eller forening i Enhetsregisteret, og som har til hovedformål å samarbeide om hensiktsmessige fellesløsninger innen beitebruk og god utnyttelse av utmarksbeite.

Kapittel 2 Kulturlandskap

§ 4 Drift av bratt areal

Det kan gis tilskudd for drift av jordbruksareal med hellingsgrad på [1:5 eller brattere, eller 1:3 eller brattere] for å ivareta kulturlandskapet.

Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall dekar per foretak det kan gis tilskudd for.

Tiltaksklasser*: overflatedyrka og fulldyrka 1:3, overflatedyrka og fulldyrka 1:5, fruktdyrking 1:3, fruktdyrking 1:5, innmarksbeite 1:3, innmarksbeite 1:5.

*Ved jordbruksoppjøret i 2018 ble det bestemt at tilskudd for drift av bratt areal skal gis i alle fylker unntatt Østfold, Akershus, Vestfold og Finnmark, Jf. Prop. 94 s (2017-2018).

Tilskuddet kan ikke avgrenses til gitte områder, dvs. at tiltaksklassene overflatedyrka og fulldyrka 1:3 og overflatedyrka og fulldyrka 1:5 må benyttes i hele fylket. Fylkesmannen kan velge hvorvidt de øvrige tiltaksklassene skal nyttes.

Tilskuddet utmåles per dekar.

§ 5 Drift av beitelag

Det kan gis tilskudd for drift av beitelag som oppfyller vilkårene i § 3b.

Fylkesmannen kan fastsette nærmere bestemmelser om antall medlemmer i beitelaget, krav til tilsyn med dyrene på beite og årlig rapportering om driften.

Tiltaksklasser: storfe/hest, småfe.

Tilskuddet utmåles per dyr sluppet på utmarksbeite.

§ 6 Beiting av verdifulle jordbrukslandskap i innmark

Det kan gis tilskudd for beiting av verdifulle jordbruksarealer.

Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall dekar eller dyr det kan gis tilskudd for. Fylkesmannen kan fastsette nærmere bestemmelser om beitetrykk og varighet av beitingen. Fylkesmannen skal bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for.

Fylkesmannen kan bestemme om tilskuddet skal utmåles per dekar eller per dyr.

§ 7 Beiting av verdifulle jordbrukslandskap i utmark

Det kan gis tilskudd for beiting av verdifulle jordbrukslandskap i utmark.

Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall dyr det kan gis tilskudd for. Fylkesmannen kan fastsette nærmere bestemmelser om varighet av beitingen. Fylkesmannen skal bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for.

Tiltaksklasser: storfe/hest, småfe

Tilskuddet utmåles per dyr.

§ 8 Slått av verdifulle jordbrukslandskap

Det kan gis tilskudd for slått av fulldyrka eller overflatedyrka areal for å opprettholde verdifulle jordbrukslandskap.

Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall dekar det kan gis tilskudd for. Fylkesmannen skal bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for.

Tilskuddet utmåles per dekar.

§ 9 Skjøtsel av [åkerholmer og gårdsdammer]

Det kan gis tilskudd for slått, rydding eller beiting for å hindre gjengroing av [åkerholmer og gårdsdammer]. Arealet det gis tilskudd for skal ikke være gjødslet.

Fylkesmannen kan sette øvre grense for hvor mange åkerholmer eller gårdsdammer det kan gis tilskudd for. Fylkesmannen kan bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for.

Tilskuddet utmåles per stykk.

Kapittel 3 Biologisk mangfold

§ 10 Slått av [slåttemyr og slåttemark]

Det kan gis tilskudd for slått av [slåttemark og slåttemyr] som er gjennomført slik at naturtypen blir ivaretatt eller forbedret. Arealet det gis tilskudd for skal ikke være gjødslet, jordarbeidet eller sprøytet med plantevernmidler. Arealene skal være registrert i miljødatabasen Naturbase.

Fylkesmannen kan bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall dekar det kan gis tilskudd for.

Tiltaksklasse: svært viktig, viktig, lokalt viktig.

Tilskuddet utmåles per dekar.

§ 11 Beiting av kystlynghei

Det kan gis tilskudd for beiting av kystlynghei som er gjennomført slik at naturtypen blir ivaretatt eller forbedret. Arealet det gis tilskudd for skal ikke være gjødslet, jordarbeidet eller sprøytet med plantevernmidler. Kystlyngheia skal være registrert i miljødatabasen Naturbase eller kartlagt og registrert av fylkesmannen.

Fylkesmannen kan bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for, og fastsette nærmere bestemmelser om beitetrykk og varighet av beitingen. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall dekar eller dyr det kan gis tilskudd for.

Tiltaksklasse: Svært viktig, viktig, lokalt viktig.

Tilskuddet utmåles per dekar eller dyr.

§ 12 Brenning av kystlynghei

Det kan gis tilskudd for brenning av kystlynghei som er gjennomført slik at naturtypen blir ivaretatt eller forbedret. Tilskuddet kan bare gis som et tillegg til tilskudd etter [§ Beiting av kystlynghei].

Fylkesmannen kan fastsette nærmere bestemmelser for tiltaket, herunder bestemmelser om gjennomføring av brenningen. Fylkesmannen kan bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall dekar det kan gis tilskudd for.

Tilskuddet utmåles per dekar.

§ 13 Skjøtsel av biologisk verdifulle arealer

Det kan gis tilskudd for [slått eller beite] av [biologisk verdifulle arealer] som er gjennomført slik at det biologiske mangfoldet blir ivaretatt eller forbedret. Arealet det gis tilskudd for skal ikke være gjødslet, jordarbeidet eller sprøytet med plantevernmidler.

Fylkesmannen skal bestemme hvilke arealer eller områder tilskuddet gjelder for. Fylkesmannen kan også fastsette nærmere bestemmelser for tiltaket, herunder bestemmelser om beitetrykk og varighet av beitingen. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall dekar det kan gis tilskudd for.

Tiltaksklasser: slått, beiting.

Tilskuddet utmåles per dekar.

§ 14 Skjøtsel av trua naturtyper

Det kan gis tilskudd for [slått eller beite] av [trua naturtyper] i jordbrukslandskapet som er gjennomført slik at det biologiske mangfoldet i naturtypen blir ivaretatt eller forbedret. Arealet det gis tilskudd for skal ikke være gjødslet, jordarbeidet eller sprøytet med plantevernmidler. Arealene skal være registrert i miljødatabasen Naturbase.

Fylkesmannen skal bestemme hvilke trua naturtyper tilskuddet gis for. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall dekar det kan gis tilskudd for, samt bestemmelser om beitetrykk og varighet av beitingen. Fylkesmannen kan bestemme hvilke områder i fylket tilskuddet gjelder for.

Tiltaksklasse: Slått/rydding, beiting.

Tilskuddet utmåles per dekar.

§ 15 Skjøtsel av styvingstrær

Det kan gis tilskudd for styving av trær som er gjennomført på en skånsom måte slik at trærnes særpreg og biologiske mangfold blir ivaretatt.

Fylkesmannen kan bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall trær det kan gis tilskudd for.

Tilskuddet utmåles per tre.

§ 16 Soner for pollinerende insekter

Det kan gis tilskudd for å så og skjøtte soner med pollinatorvennlige frøblandinger på jordbruksareal. Sonene må ha pollinatorvennlige blomster gjennom vekstsesongen. Arealet det gis tilskudd for skal ikke være gjødslet eller sprøytet med plantevernmidler.

Fylkesmannen kan bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for. Fylkesmannen fastsetter nærmere bestemmelser for tiltaket. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall meter det kan gis tilskudd for.

Tiltaksklasser: høy sats, lav sats.

Tilskuddet utmåles per meter.

§ 17 Friarealer for gås i Trøndelag og Nordland

Det kan gis tilskudd for fulldyrka og overflatedyrka gras- og kornarealer som stilles til disposisjon for beitende hvitkinngås eller kortnebbgås i Trøndelag og Nordland.

Fylkesmannen skal fastsette nærmere bestemmelser for tiltaket, inkludert i hvilke områder tilskuddet skal gjelde. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall dekar det kan gis tilskudd for.

Tiltaksklasser: Særlig tilrettelegging, høyt beitetrykk, moderat beitetrykk, lavt beitetrykk.

Tilskuddet utmåles per dekar.

§ 18 Tilrettelegging av hekke- og beiteområder for fugl

Det kan gis tilskudd for å legge til rette for hekking og beiting av fugler på eller i tilknytning til jordbruksarealer.

Fylkesmannen skal fastsette nærmere bestemmelser for tiltaket, inkludert hvilke områder tilskuddet skal gjelde. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall dekar det kan gis tilskudd for.

Tiltaksklasser: Høy tilrettelegging, lav tilrettelegging

Tilskuddet utmåles per dekar.

Kapittel 4 Kulturminner og kulturmiljøer

§ 19 Drift av seter

Det kan gis tilskudd for drift av seteranlegg med melkeproduksjon. Produksjonsperioden skal være minst seks uker per sesong. Melken som blir produsert skal leveres til meieri eller foredles på setra. Produksjonen skal tilsvare minimum 45 liter kumelk eller 25 liter geitemelk i døgnet per seter.

Tiltaksklasser: egen foredling, levering til meieri

Tilskuddet utmåles per seter, fordelt på antall foretak som har dyr på setra.

§ 20 Besøksseter

Det kan gis tilskudd for seterdrift tilrettelagt for turisme i form av bevertning, formidling, overnatting eller kulturtilbud.

Fylkesmannen skal fastsette nærmere bestemmelser for tiltaket.

Tilskuddet utmåles per seter, fordelt på antall foretak som har dyr på setra.

§ 21 Skjøtsel av automatisk fredete kulturminner

Det kan gis tilskudd for skjøtsel av [automatisk fredete kulturminner] etter lov av 6. juni 1978 nr. 50 lov om kulturminner § 4, som grenser til jordbruksarealer. Skjøtselen skal være gjennomført slik at kulturminnet er synlig i jordbrukslandskapet. Kulturminnet skal være registrert i kulturminnebasen Askeladden.

Fylkesmannen kan bestemme hvilke områder tilskuddet skal gjelde for, samt hvilke automatisk fredete kulturminner som skal være tilskuddsberettiget. Fylkesmannen kan stille krav til beitetrykk eller til størrelsen av arealet som skal skjøttes rundt kulturminnet. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall dekar det kan gis tilskudd for.

Tiltaksklasser: beiting, slått.

Tilskuddet utmåles per dekar.

§ 22 Skjøtsel av enkeltstående automatisk fredete kulturminner

Det kan gis tilskudd for skjøtsel av [enkelstående automatisk fredete kulturminner] etter lov av 6. juni 1978 nr. 50 lov om kulturminner § 4, som grenser til jordbruksarealer. Skjøtselen skal være gjennomført slik at kulturminnet er synlig i jordbrukslandskapet. Kulturminnet skal være registrert i kulturminnebasen Askeladden.

Fylkesmannen kan bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for i regional forskrift, samt hvilke automatisk fredete kulturminner som skal være tilskuddsberettiget. Fylkesmannen kan stille krav til beitetrykk eller til størrelsen av arealet som skal skjøttes rundt kulturminnet. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall kulturminner det kan gis tilskudd for.

Tiltaksklasser: beiting, slått.

Tilskuddet utmåles per stykk.

§ 23 Skjøtsel av [steingjerder, bakkemurer, trekker og alléer]

Det kan gis tilskudd for skjøtsel langs [steingjerder, bakkemurer, trekker og alléer] som grenser til jordbruksarealer. Skjøtselen skal være gjennomført slik at kulturminnet er synlig i jordbrukslandskapet.

Fylkesmannen kan bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for, samt nærmere angi kriterier for hvilke typer kulturminner som skal være tilskudsberettiget. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall meter det kan gis tilskudd for.

Tiltaksklasser: bakkemurer, steingjerder, trekker/alleer.

Tilskuddet utmåles per meter.

§ 24 Skjøtsel av nyere tids rydningsrøyser

Det kan gis tilskudd for skjøtsel langs rydningsrøyser som ikke er automatisk fredet og som grenser til jordbruksarealer. Skjøtselen skal være gjennomført slik at kulturminnet er synlig i jordbrukslandskapet. Rydningsrøysa skal være registrert i kulturminnebasen Askeladden.

Fylkesmannen kan bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall rydningsrøyser det kan gis tilskudd for.

Tilskuddet utmåles per stykk.

§ 25 Skjøtsel av kulturhistoriske områder

Det kan gis tilskudd for [beiting, slått eller rydding] av jordbruksarealer innenfor utvalgte områder av kulturhistorisk verdi, som er gjennomført slik at områdets kulturhistoriske preg blir ivaretatt.

Fylkesmannen skal bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall dekar det kan gis tilskudd for

Tiltaksklasser: beiting, slått/rydding.

Tilskuddet utmåles per dekar.

Kapittel 5 Friluftsliv

§ 26 Vedlikehold av turstier i jordbrukslandskapet

Det kan gis tilskudd for vedlikehold og merking av turstier for delen av stien som går over jordbruksareal. Turstien skal være åpen for allmenn ferdsel.

Fylkesmannen kan fastsette nærmere bestemmelser for tiltaket. Fylkesmannen kan bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for, samt sette nedre eller øvre grense for antall meter det kan gis tilskudd for.

Tiltaksklasser: Høy tilrettelegging, Lav tilrettelegging

Tilskuddet utmåles per meter.

Kapittel 6 Avrenning til vann

§ 27 Ingen jordarbeiding om høsten

Det kan gis tilskudd for arealer med korn, oljevekster, belgvekster, frøeng siste høstingsår, grønn gjødsling og grønnfôrvekster dersom arealet ikke jordarbeides om høsten. Arealet skal ikke jordarbeides før 1. mars året etter søknadsåret. Halmen på disse arealene skal ikke brennes.

Fylkesmannen skal bestemme prioriterte områder for tilskuddet.

Tiltaksklasse: erosjonsklasse 1-4.

Tilskuddet utmåles per dekar.

§ 28 Gras på arealer utsatt for flom og erosjon

Det kan gis tilskudd for å dyrke flerårige vekster på åkerarealer som er særlig utsatte for flom og erosjon. Vekstene skal være godt etablert om høsten i søknadsåret. Ved fornying skal jordarbeiding og såing skje mellom 1. mars og 1. juli.

Fylkesmannen skal bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall dekar det kan gis tilskudd for.

Tilskuddet utmåles per dekar.

§ 29 Ingen jordarbeiding på flomutsatte arealer

Det kan gis tilskudd for flomutsatte og vassdragsnære arealer som ikke jordarbeides innenfor [periode fastsatt av fylkesmannen]. Tilskuddet kan gis til arealer som oppfyller vilkårene etter [§ ingen jordarbeiding om høsten].

Fylkesmannen skal bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall dekar det kan gis tilskudd for.

Tilskuddet utmåles per dekar.

§ 30 Direktesådd høstkorn og høstoljevekster

Det kan gis tilskudd for å direkte så høstkorn og høstoljevekster på arealer som ikke er jordarbeidet.

Fylkesmannen skal bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall dekar det kan gis tilskudd for.

Tilskuddet utmåles per dekar.

§ 31 Fangvekst som underkultur

Det kan gis tilskudd for fangvekster sådd sammen med korn, oljevekster og belgvekster. Tilskuddet kan gis for arealer som oppfyller vilkårene etter [*§ ingen jordarbeiding om høsten*]. Fangveksten skal være godt etablert om høsten, og skal ikke være hovedvekst året etter at den er sådd. Arealet skal ikke sprøytes med plantevernmidler eller gjødsles om høsten.

Fylkesmannen skal bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall dekar det kan gis tilskudd for.

Tilskuddet utmåles per dekar.

§ 32 Fangvekster sådd etter høsting

Det kan gis tilskudd for fangvekster sådd etter høsting av grønnsaker, poteter og rotvekster. Fangveksten skal være godt etablert om høsten, og skal ikke være hovedvekst året etter at den er sådd. Arealet skal ikke sprøytes med plantevernmidler og ikke gjødsles etter høsting av hovedveksten. Det kan tillates sprøyting i vekstsesongen mot floghavre, hønsehirse og svartøtvier. Arealet skal ikke jordarbeides før 1. mars året etter søknadsåret.

Ved dyrking av tidligvekster påfølgende år, kan fylkesmannen fastsette en annen frist for jordarbeiding, etter 20. oktober.

Fylkesmannen skal bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall dekar det kan gis tilskudd for.

Tilskuddet utmåles per dekar.

§ 33 Grasdekte vannveier og grasstriper i åker

Det kan gis tilskudd for flerårig grasdekke i dråg på åkerarealer. Grasdekket skal ha en bredde på minimum seks meter. Vekstene skal være godt etablert om høsten i søknadsåret

Tilskudd kan også gis for grasdekke på tvers av fallet i lange hellinger. Grasdekket skal ha en bredde på minimum to meter.

Ved fornying skal jordarbeiding og såing skje mellom 1. mars og 1. juli.

Fylkesmannen skal bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall meter det kan gis tilskudd for.

Tiltaksklasser: korn, potet/grønnsaker.

Tilskuddet utmåles per meter.

§ 34 Grasdekt kantsone i åker

Det kan gis tilskudd for flerårig grasdekke langs kanten mot vassdrag på åkerareal. Sonen det gis tilskudd for skal ha en bredde på minimum åtte meter, målt fra vassdragets normalvannstand, der minst seks meter ligger på fulldyrka areal. Vekstene skal være godt etablert om høsten i søknadsåret. Arealene

skal ikke gjødsles eller sprøytes, og skal slås, beites eller pusses i søknadsåret. Ved fornying skal jordarbeiding og såing skje mellom 1. mars og 1. juli.

Fylkesmannen skal bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall meter det kan gis tilskudd for.

Tiltaksklasser: korn, potet/grønnsaker.

Tilskuddet utmåles per meter.

§ 35 Kantsone i eng

Det kan gis tilskudd for å ha en kantsone i eng langs kanten mot vassdrag som ikke er gjødslet eller sprøytet i søknadsåret. Sonen det gis tilskudd for skal ha en bredde på minimum seks meter [*fire meter dersom dette bestemmes av fylkesmannen*], målt fra vassdragets normalvannstand, der minst fire [*to meter*] ligger på fulldyrka eller overflatedyrka areal. Kantsonen skal høstes ved slått eller beiting i søknadsåret. Ved fornying skal jordarbeiding og såing skje mellom 1. mars og 1. juli.

Fylkesmannen skal bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall meter det kan gis tilskudd for.

Tilskuddet utmåles per meter.

§ 36 Fangdam

Det kan gis tilskudd for fangdam som er etablert på eller i tilknytning til jordbruksareal. Fangdammen skal ha tilfredsstillende renseseffekt.

Tilskuddet utmåles per dekar.

Kapittel 7 Utslipp til luft

§ 37 Spredning av husdyrgjødsel om våren og eller i vekstsesongen

Det kan gis tilskudd for spredning av husdyrgjødsel og biorest om våren eller i vekstsesongen. *[Dersom fylkesmannen fastsetter frist: Siste frist for spredning er (dato)].* Arealet skal høstes ved slått eller beiting etter spredning i søknadsåret. Det skal minimum spres 5 kg total-Nitrogen i husdyrgjødsel per dekar. Tilskudd kan bare gis dersom all husdyrgjødsel som foretaket disponerer spres om våren eller i vekstsesongen.

Foretaket skal ha gjødslingsplan og skiftenoteringer som viser sprededato og gjødselmengde spredd per dekar.

Fylkesmannen kan bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall dekar det kan gis tilskudd for.

Tilskuddet utmåles per dekar.

§ 38 Nedfelling eller nedlegging av husdyrgjødsel

Det kan gis tilskudd for spredning av husdyrgjødsel og biorest ved nedfelling eller nedlegging. Det skal minimum spres 5 kg total-Nitrogen i husdyrgjødsel per dekar. *[Dersom fylkesmannen fastsetter frist: Siste frist for spredning er dato].* Arealet skal høstes ved slått eller beiting etter siste spredning i søknadsåret. Husdyrgjødsel og biorest som er spredd ved nedlegging i åpen åker må moldes ned innen to timer.

Foretaket skal ha gjødslingsplan og skiftenoteringer som viser sprededato og gjødselmengde spredd per dekar.

Fylkesmannen kan bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall dekar det kan gis tilskudd for.

Tilskuddet utmåles per dekar.

§ 39 Spredning av husdyrgjødsel med rask nedmolding

Det kan gis tilskudd for nedmolding av husdyrgjødsel og biorest ved harving eller pløying innen to timer etter overflatespredning. Det skal minimum spres 5 kg total-Nitrogen i husdyrgjødsel per dekar. *[Dersom fylkesmannen fastsetter frist: Siste frist for spredning er dato].* Arealet skal høstes eller beites etter siste spredning i søknadsåret.

Foretaket skal ha gjødslingsplan og skiftenoteringer som viser sprededato, tidspunkt for nedmolding og gjødselmengde spredd per dekar.

Fylkesmannen kan bestemme hvilke områder tilskuddet gjelder for. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall dekar det kan gis tilskudd for.

Tilskuddet utmåles per dekar.

§ 40 Spredning av husdyrgjødsel med tilførselsslange

Det kan gis tilskudd for spredning av husdyrgjødsel og biorest med tilførselsslange, som et tillegg til tilskudd etter [§§ spredning vår/vekstsesong, nedfelling eller nedlegging, rask nedmolding] .

Foretaket må kunne dokumentere bruk av tilførselsslange.

Fylkesmannen skal bestemme hvilken kombinasjon av [§§ spredning vår/vekstsesong, nedfelling eller nedlegging, rask nedmolding] tilskudd for spredning av tilførselsslange kan gjelde for. Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall dekar det kan gis tilskudd for.

Tilskuddet utmåles per dekar.

Kapittel 8 Plantevern

§ 41 Ugrasharving i åker

Det kan gis tilskudd for ugrasharving i korn og annet frø til modning. Det gis ikke tilskudd dersom det benyttes ugrasmidler før høsting, unntatt ved sprøyting mot floghavre og hønsehirse, eller ved nedsviing av oljevekster og åkerbønne.

Arealer som Debio har klassifisert som karensareal eller økologisk drevet areal er ikke tilskuddsberettiget.

Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall dekar det kan gis tilskudd for.

Tilskuddet utmåles per dekar.

§ 42 Ugrasbekjempelse i radkulturer

Det kan gis tilskudd for mekanisk ugrasbekjempelse eller flammig i radkulturer. Det gis ikke tilskudd dersom det benyttes ugrasmidler før høsting, unntatt ved nedsviing av potetris.

Arealer som Debio har klassifisert som karensareal eller økologisk drevet areal er ikke tilskuddsberettiget.

Fylkesmannen kan sette nedre eller øvre grense for antall dekar det kan gis tilskudd for.

Tiltaksklasse: Flammig, mekanisk ugrasbekjempelse.

Tilskuddet utmåles per dekar

Kapittel 9 Miljøavtale

§ 43 Miljøavtale

Det kan gis tilskudd for foretak som gjennomfører en kombinasjon av tiltak for styrket miljøinnsats.

Fylkesmannen skal bestemme hvilke områder tilskuddet gis for, samt hvilke tiltak fra denne instruksjonen som inngår i miljøavtalen. Fylkesmannen kan også sette ytterligere miljøkrav knyttet til tilskuddet, for å oppnå en ønsket miljøeffekt.

Tiltaksklasser: Trinn 1 og trinn 2.

Tilskuddet utmåles per dekar.

Kapittel 10 Generelle bestemmelser

§ 44 Utmåling og utbetaling av tilskudd

Tilskuddet utmåles etter satser fastsatt årlig av fylkesmannen i regionalt miljøprogram. Tilskuddet skal kun gis det året som tiltaket blir gjennomført.

Fylkesmannen kan sette et maksbeløp for tilskudd et foretak kan innvilges per tiltak eller grupper av tiltak innenfor temaene kulturlandskap, biologisk mangfold, kulturminner- og miljøer, friluftsliv, avrenning til vann, utslipp til luft eller plantevern. Avgrensingen skal fastsettes i regionalt miljøprogram.

§ 45 Søknad

Foretak som søker tilskudd skal benytte søknadsskjema fastsatt av Landbruksdirektoratet. Søknadsfristen er [fylkesmannen kan velge å fastsette frist mellom 1. august og 20 oktober]. For beitelag som søker tilskudd etter [§ Drift av beitelag] er fristen 15. november.

Dersom søknad leveres etter fristene i første ledd, reduseres tilskuddet med 1 000 kroner per dag inntil 20 dager etter fristens utløp. Tilskuddet kan ikke overdras til eie eller pant.

§ 46 Administrasjon, dispensasjon og klage

Fylkesmannen administrerer tilskuddene etter denne forskriften.

Vedtak om tilskudd fattes av kommunen. Fylkesmannen kan i særlige tilfeller dispensere fra bestemmelsene om tilskudd fastsatt i denne forskriften.

Vedtak fattet av kommunen kan påklages til fylkesmannen. Vedtak fattet av fylkesmannen i første instans kan påklages til Landbruksdirektoratet.

§ 47 Opplysningsplikt og kontroll

Søker av tilskudd plikter å gi alle opplysninger som kommunen, fylkesmannen og Landbruksdirektoratet finner nødvendig for å kunne forvalte ordningen.

Kommunen, fylkesmannen og Landbruksdirektoratet kontrollerer at utbetaling av tilskudd er riktige. Søker plikter å utlevere all bokføring, korrespondanse og opptegnelser som vedkommer tilskuddet. Opplysninger gitt i forbindelse med søknad om tilskudd kan også kontrolleres ved telling og måling på de eiendommer som foretaket benytter i driften.

§ 48 Avkorting av tilskudd

Dersom foretaket uaktsomt eller forsettlig har

- a) drevet eller driver sin virksomhet i strid med annet regelverk for jordbruksvirksomhet, eller
- b) gitt feil opplysninger i søknaden som har eller ville dannet grunnlag for en urettmessig utbetaling av tilskuddet for seg selv eller andre,

kan hele eller deler av det samlede tilskuddet som tilfaller foretaket avkortes.

Tilskuddet kan også avkortes dersom foretaket

- a) har oversittet de frister som kommunen, fylkesmannen eller Landbruksdirektoratet har satt for å kunne utføre sine kontrolloppgaver i medhold av [*§ opplysningsplikt og kontroll*],
- b) har brutt bestemmelser i forskrift 1. juli 1999 nr. 791 om gjødslingsplanlegging, eller
- c) ikke har ført journal over plantevernmidler som foretaket har benyttet på arealene det søkes tilskudd for. Journalen skal inneholde opplysninger om navn på plantevernmiddelet som brukes, tidspunkt for behandling og dosen som er brukt, samt området og veksten som plantevernmiddelet ble brukt på. Tilskuddet kan også avkortes dersom foretaket ikke kan fremlegge slike journaler for de siste tre årene.

§ 49 Tilbakebetaling og renter mv.

Dersom foretaket som følge av manglende oppfyllelse av vilkår i denne forskriften eller av andre grunner har mottatt en utbetaling som ikke er berettiget, kan det feilutbetalte beløpet kreves tilbakebetalt fra mottakeren eller motregnes i senere utbetaling av tilskudd. Tilsvarende gjelder differansen mellom utbetalt beløp og redusert tilskudd som følge av vedtak om avkorting etter [*§ XX Avkorting av tilskudd*].

For tilbakebetalingskrav kan det kreves renter når kravet ikke innfris ved forfall. Ved grov uaktsomhet eller forsett kan renter kreves fra tidspunktet for utbetalingen av det urettmessige tilskuddet. Størrelsen på renten følger rentesatsen fastsatt med hjemmel i lov 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m.

Krav fra offentlig myndighet som utspringer av foretakets jordbruksvirksomhet kan motregnes i senere utbetalinger av tilskudd til foretaket.

§ 50 Ikrafttredelse

Forskriften trer i kraft [*dato fastsatt av Fylkesmannen*]. Samtidig oppheves [*tidligere regional forskrift*].

LANDBRUKSDIREKTORATET OSLO

POSTADRESSE:
Postboks 1450 Vika, 0116 Oslo

BESØKSADRESSE:
Stortingsgt. 28, 0161 Oslo

TELEFON: 78 60 60 00

E-POST: postmottak@landbruksdirektoratet.no

LANDBRUKSDIREKTORATET ALTA

BESØKSADRESSE:
Løkkeveien 111, 9510 Alta

www.landbruksdirektoratet.no